

PAMIATKOVÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY
KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD ŽILINA

PAMIATKOVÁ ZÓNA HYBE
ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

DECEMBER 2010

Na obálke je:

Erb mestečka Hybe, ktorého vznik datujeme do polovice 15. storočia nadväzuje na erb Banskej Štiavnice z heraldickým obsahom : na modrom štíte zlatý kopáč a motyka.

Privilegované mestečko Hybe si vlastné pečatidlo dalo vyhotoviť už v 14. storočí a používali ho počas celého obdobia feudalizmu. V strede pečatného poľa je kopáč a motyka, symbol ktorý spolu s mestskými privilégiami Hybe prevzali od Banskej Štiavnice.

Súčasný erb obce pozostáva z modrého štítu, v ktorom sa vznášajú vedľa seba zlatá motyka a zlatý krompáč.

**Krajský pamiatkový úrad Žilina
pracovisko Ružomberok**

riaditeľ krajského pamiatkového úradu : Ing. Miloš Dudáš, CSc.

zodpovedný riešiteľ : Ing. arch. Peter Kulašík

OBSAH :

1. ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE	3
1.1 Názov pamiatkového územia	3
1.2 Názov obce, mesta podľa základnej územnej jednotky a katastra, v ktorom sa pamiatkové územie nachádza	3
1.3 Orgán, ktorý pamiatkové územie vyhlásil, dátum vyhlásenia, č. ÚZPF	3
1.4 Vymedzenie pamiatkového územia	3-5
1.5 Vymedzenie ochranného pásma	6
2. ODŮVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	6
2.1 Dôvod spracovania zásad ochrany pamiatkového územia	6
2.2 Stručný historický a stavebný vývoj územia	7-10
2.3 Zásadné urbanistické vývojové etapy	10-13
2.4 Urbanistická štruktúra pamiatkového územia	13-16
2.5 Vyhodnotenie územia z hľadiska pamiatkových hodnôt	16-20
2.6 Funkčné využitie pamiatkového územia	20
2.7 Národné kultúrne pamiatky	21-23
2.7.1 Objekty navrhnuté na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky	23
2.7.2 Objekty vytypované na zápis do ústredného zoznamu pamiatkového fondu	23-25
2.7.3 Objekty vhodne dotvárajúca prostredie – nehnuteľnosti s pam. hodnotami	25-39
2.7.4 Objekty nevhodne dotvárajúce prostredia – narušený urbanistický priestor	39- 40
2.8 Funkčné využitie objektov v pamiatkovom území	41
2.9 Spolupráca na regenerácii pamiatkového územia	41
2.10 Prehľad v súčasnosti platných ako aj rozpracovaných územno-plánovacích dokumentácií	41-42
3. POŽIADAVKY	
Na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, objektovej skladby, výškového usporiadania objektov, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk a ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt	43
3.1 Základné požiadavky ochrany pamiatkového územia	43
3.2 Požiadavky na primerané funkčné využitie pamiatkového územia	43
3.3 Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu histor. pôdorysu a parcelácie	43 - 44
3.4 Požiadavky na zachovanie objektovej skladby pamiatkového územia	44
3.5 Požiadavky na výškové usporiadanie objektov v pamiatkovom území	45
3.6 Požiadavky na prvky interiéru a uličného parteru	45
3.7 Požiadavky na zachovanie charakteristických pohľadov v území	46-47
3.8 Požiadavky na ochranu siluety a panorámy územia	47
3.9 Požiadavky na zachovanie archeologických nálezísk	48
3.10 Požiadavky na zachovanie ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia	48-52
4. ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA	53
5. PRÍLOHY	
5.1 Zoznam podkladov	53
5.2 Zoznam historickej dokumentácie	53
5.2.1 Historické mapy sídla Hybe	54-59
5.2.2 Historické fotografie	60-65
5.3 Fotografická dokumentácia – súčasný stav	
5.3.1 Panoramatické a letecké fotografie	66-71
5.3.2 Charakteristické pohľady do priestorov ulíc a námestia	72-75
5.3.3 Zábery významných dominánt urbanistických priestorov	75-78
5.3.4 Pohľady na uličné fasády zástavby, dvorové a vnútro blokové priestory	78-80
5.3.5 Pohľady na celky zelene a cintoríny	80-81
5.3.6 Charakteristické detaily objektov	82-83
5.4 Grafická dokumentácia	84
6. PRÁVNE NORMY	84

1. ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE

1.1 Názov pamiatkového územia

Pamiatková zóna Hybe

1.2 Názov obce, mesta podľa základnej územnej jednotky a katastra, v ktorom sa pamiatkové územie nachádza

obec : Hybe
katastrálne územie : Hybe
číslo katastrálneho územia : 820 610
okres : Liptovský Mikuláš
kraj : Žilinský

1.3 Orgán ktorý pamiatkové územie vyhlásil, dátum vyhlásenia, č. ÚZPF

Pamiatkové územie vyhlásil Okresný úrad v Liptovskom Mikuláši Všeobecne záväzným nariadením č. 5/1991 zo dňa 1.10.1991.
Číslo ÚZPF : 30 – register pamiatkových zón

1.4 Vymedzenie pamiatkového územia

Popis hranice pamiatkovej zóny :

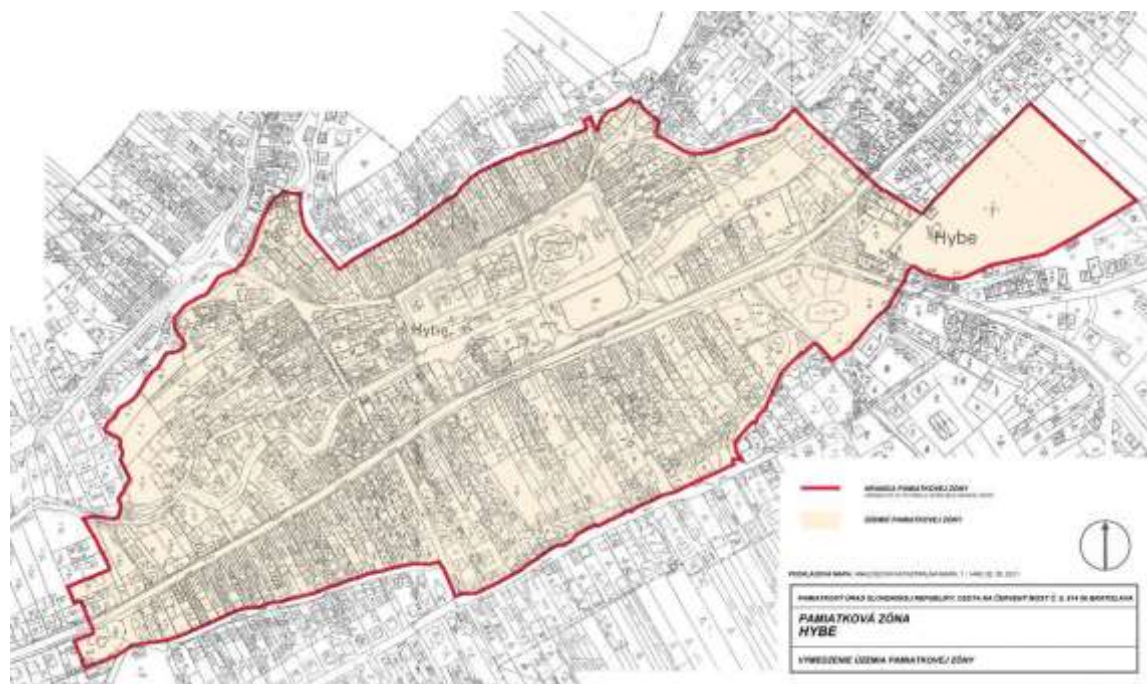
Východiskovým bodom popisu hranice je bod nachádzajúci sa na moste cez tok Hybice v styku parciel KN č. 1/7 a č. 311/14 (vodný tok). Hranica pokračuje smerom juhovýchodným po okraji cesty, pretína štátnu cestu E 85 prechádzajúcu obcou Hybe a pokračuje v smere k cintorínu. Po križovaní štátnej cesty je hranica vedená súbežne s obecnou komunikáciou pozdĺž parcely KN č. 3029/3 k oploteniu cintorína. V styku s parcelou KN č. 25/1, v lomovom bode, hranica pokračuje severovýchodným smerom, kopíruje pozemok obecného cintorína parcelné číslo 25/2. V lomovom bode hranice cintorína sa odkláňa juhovýchodným smerom a následne v lomovom bode pokračuje juhozápadným smerom k parcele č. KN č. 24/14. V tomto bode hranica mení smer, križuje obecnú komunikáciu - parcela KN č. 3048/1, vedená je hranicou areálu evanjelickej cirkvi v dotyku s parcelou záhrady KN č. 38. Hranica pokračuje juhozápadným smerom zastavaným územím sídla okrajom miestnej komunikácie - parcela KN č. 89/3. V mieste križovania obecných komunikácií parcela KN č. 89/3 a KN č. 88/1 v krátkom úseku hranica mení smer na severozápadný a ďalej pokračuje západným smerom súbežne s obecnou komunikáciou - parcela KN č. 88/2 ku križovatke. Hranica v nezmenenom smere pokračuje k lomovému bodu na parcele KN č. 122/2, mení smer na severozápad ku štátnej ceste E 85 (parcela KN č. 321/1). Trasa v nezmenenom smere pokračuje v dotyku s parcelami KN č. 124/8, 340/11, 340/12 ku toku Hybice.

Hranica pokračuje v krátkom úseku ľavým brehom vodného toku, následne sa odkláňa a kopíruje meandre pravostranného prítoku Hybice (parcela KN č. 192/1). V severnej časti hranica križuje miestnu komunikáciu (parcela KN č. 234/7) a v nezmenenom smere kopíruje ľavý breh vodného toku až po parcelu KN č. 229/1. V lomovom bode mení smer a zastavaným územím sídla pokračuje po hranici obecnej komunikácie - parcela KN č. 234/10 ku križovatke s obslužnou komunikáciou, vedenou severnou, zastavanou časťou sídla (parcela KN č. 164/10). Hranica pokračuje v nezmenenom smere po hranici komunikácie (parcely KN č. 164/8 a č. 164/9). Následne v lomovom bode sa odkláňa juhovýchodným smerom k toku riečky Hybica. Pokračuje pravým brehom vodného toku Hybice k východiskovému bodu.

Súpis parciel pamiatkovej zóny Hybe : 1/1, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/7, 1/8, 1/9, 1/10, 1/11, 1/12, 1/14, 1/15, 2/1, 2/2, 5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/5, 6/1, 6/2, 6/3, 6/4, 6/5, 7, 8/1, 8/2, 8/3, 8/4, 8/5, 9/3, 9/8, 10/1, 10/3, 10/7, 11/1, 11/2, 11/3, 11/4, 11/5, 12/1, 12/2, 13, 15, 18, 20, 21/1, 21/2, 21/3, 21/4, 21/5, 21/6, 21/7, 22/1, 22/2, 23/2, 22/3, 22/4, 23, 24/1, 24/2, 24/3, 24/4, 24/5, 24/6, 24/7, 24/8, 24/9, 24/10, 24/11, 24/12, 24/13, 24/14, 24/15, 25/1, 25/2, 38, 39, 42/1, 42/2, 43/1, 43/2, 43/3, 43/5, 44/1, 44/2, 44/5, 44/6, 47/1, 47/2, 47/3, 52/1, 52/3, 52/4, 52/5, 52/6, 52/7, 53/1, 53/2, 53/3, 53/4, 53/5, 53/6, 53/7, 53/8, 53/9, 54/1, 54/2, 54/3, 55/1, 55/2, 55/3, 55/4, 58/1, 58/2, 58/3, 58/4, 58/5, 58/6, 59/1, 59/2, 59/3, 59/5, 59/6, 59/7, 59/8, 59/9, 59/11, 59/12, 59/13, 59/15, 60/1, 60/2, 60/3, 60/4, 61/1, 61/2, 61/3, 61/4, 61/5, 61/6, 61/7, 61/8., 61/9, 61/10, 61/11, 61/12, 61/13, 62/1, 62/2, 62/3, 63/1, 63/2, 63/3, 63/4, 63/5, 63/6, 63/7, 63/8, 64/1, 64/2, 64/3, 64/4, 64/5, 64/6, 64/7, 64/8, 64/9, 64/10, 64/11, 64/12, 65/1, 65/2, 65/3, 65/4, 65/5, 65/8, 65/10, 65/9, 65/10, 65/11, 66/1, 66/2, 66/3, 66/4, 66/5, 66/6, 66/7, 66/8, 66/9, 66/10, 66/12, 66/14, 67/1, 67/2, 67/6, 67/7, 67/8, 67/9, 67/10, 67/11, 67/12, 67/13, 67/14, 67/15, 68/1, 68/2, 68/3, 68/5, 68/7, 68/8, 68/9, 68/11, 68/12, 68/13, 68/14, 68/15, 68/16, 69/1, 69/2, 69/3, 69/4, 69/5, 70/1, 70/2, 70/3, 70/4, 70/5, 70/6, 70/7, 70/8, 70/9, 71/1, 71/2, 71/3, 71/4, 71/5, 71/6, 71/7, 71/8, 71/9, 71/10, 71/11, 71/12, 71/13, 71/14, 72/1, 72/2, 72/3, 72/4, 73, 74/1, 74/2, 74/3, 74/4, 74/5, 74/6, 74/7, 75/1, 75/2, 75/3, 75/4, 75/5, 75/6, 75/7, 76/1, 76/2, 76/3, 76/4, 76/5, 76/6, 76/7, 76/9, 76/10, 76/11, 76/12, 76/13, 76/14, 77/1, 77/2, 77/3, 77/4, 77/5, 77/6, 77/7, 77/8, 77/9, 77/10, 77/11, 77/12, 77/12, 77/14, 78/1, 78/2, 78/3, 78/4, 78/5, 79/1, 79/2, 79/3, 79/4, 79/5, 79/6, 80/1, 80/2, 80/3, 80/4, 80/5, 80/6, 80/7, 80/8, 80/9, 80/10, 80/11, 80/12, 81/1, 81/2, 81/3, 81/4, 81/5, 81/6, 81/7, 81/8, 81/9, 81/10, 82/1, 82/2, 82/3, 82/4, 82/5, 82/6, 82/7, 82/8, 82/9, 82/10, 82/11, 82/12, 82/13, 83/1, 83/2, 83/3, 83/4, 83/5, 83/6, 83/7, 83/8, 83/9, 83/10, 83/11, 83/12, 83/13, 83/14, 83/15, 83/16, 83/17, 84/1, 84/2, 84/3, 84/4, 85/1, 85/2, 85/3, 85/4, 86/1, 86/2, 86/3, 86/4, 86/5, 86/8, 86/9, 86/10, 86/11, 86/12, 86/13, 87/1, 87/2, 87/3, 87/4, 87/5, 87/6, 87/7, 87/8, 87/9, 87/10, 87/11, 87/12, 87/13, 87/14, 88/1, 88/5, 88/6, 89/1, 89/2, 89/3, 89/4, 89/5, 89/6, 89/7, 89/8, 89/9, 89/10, 90/2, 90/4, 90/11, 90/18, 90/19, 91/1, 91/2, 91/4, 91/6, 91/7, 92/1, 92/2, 92/3, 92/4, 93/1, 93/2, 93/4, 93/5, 94/1, 94/3, 94/7, 94/8, 95/1, 95/2, 95/3, 95/4, 95/5, 95/6, 95/7, 95/8, 96/1, 96/2, 97/1, 97/2, 97/3, 97/4, 97/5, 97/6, 97/7, 98/1, 98/2, 98/5, 98/6, 99/1, 99/2, 99/3, 99/4, 99/5, 99/7, 99/8, 99/10, 99/11, 100/1, 100/2, 100/3, 100/4, 100/5, 100/6, 100/7, 100/8, 100/9, 100/10, 100/11, 100/12, 101/1, 101/2, 101/3, 101/4, 101/5, 101/6, 101/7, 101/8, 101/13, 102/1, 102/2, 102/3, 102/4, 102/5, 102/6, 102/8, 102/11, 103/1, 103/2, 103/3, 103/4, 103/5, 103/6, 103/7, 103/8, 104/1, 104/2, 105/1, 105/5, 105/6, 106/1, 106/2, 106/3, 106/4, 106/5, 106/6, 107/1, 107/2, 107/6, 108/1, 108/4, 108/5, 108/6, 109/1, 109/2, 109/3, 109/4, 109/5, 109/6, 110/1, 110/2, 110/3, 110/4, 110/5, 110/6, 110/7, 110/10, 111/1, 111/3, 111/4, 112/1, 112/3, 112/4, 112/5, 112/6, 112/7, 112/8, 112/9, 112/10, 112/11, 113/1, 113/2, 113/5, 113/7, 114/1, 115ú1, 115/3, 115/4, 115/5, 115/6, 115/7, 116/1, 116/2, 116/3, 116/8, 117/1, 118/1, 118/2, 119, 120, 122/1, 122/2, 122/36, 122/38, 124/1, 124/2, 124/9, 125/1, 125/2, 125/3, 124/4, 125/5, 125/6, 125/7, 125/8, 125/9, 125/10, 125/11, 125/12, 125/13, 125/14, 125/15, 125/16, 125/19, 125/20, 126/1, 127/1, 127/2, 128, 129, 130, 131, 132/1, 132/2, 132/3, 133/1, 133/2, 133/3, 134/1, 134/2, 135, 136/1, 136/2, 136/3, 137/1, 137/2, 137/5, 138/1, 138/2, 138/3, 138/4, 138/7, 138/8, 139/1, 139/2, 139/3, 140/1, 140/2, 140/10, 142, 143/141/1, 141/2, 143/1, 143/2, 143/3, 143/4, 143/5, 143/6, 143/7, 144, 145, 146/1, 146/2, 146/3, 146/4, 147, 148/1, 148/3, 148/5, 148/6, 149, 150, 151/1, 151/1, 151/2, 151/3, 152, 153/1, 153/5, 154/1, 154/2, 154/3, 155/1, 155/2, 156/1, 156/2, 156/3, 156/4, 156/5, 156/8, 156/9, 156/10, 157, 158/1, 158/2, 158/3, 158/4, 159/1, 159/2, 159/3, 159/4, 160/1, 160/2, 162, 163/2, 163/3, 163/4, 163/6, 164/1, 164/2, 164/3, 164/4, 164/5, 164/6, 164/8, 165/8, 164/11, 164/12, 164/14, 164/15, 164/19, 164/20, 164/21, 164/23, 164/24, 164/25, 165/1, 165/2, 165/3, 165/4, 165/5, 165/6, 165/6, 165/7, 165/8, 165/9, 165/10, 165/11, 165/12, 166/1, 166/2, 166/3, 166/4, 167/1, 167/2, 168, 169, 170/1, 170/2, 170/3, 170/4, 170/5, 170/6, 170/7, 170/8, 171/1, 171/2, 171/3, 172, 173/1, 173/2, 173/3, 173/4, 173/5, 173/6, 173/7, 173/8, 173/10, 173/11, 173/12, 173/13, 173/14, 173/15, 173/16, 173/17, 173/18, 173/19, 173/20, 173/21,

173/22, 173/23, 173/24, 173/25, 174/1, 174/2, 174/3, 174/4, 174/5, 174/8, 174/9, 174/10, 174/11, 174/12, 174/13, 174/14, 174/15, 174/16, 175/1, 175/2, 175/3, 175/4, 175/5, 175/6, 175/7, 175/8, 175/9, 178/1, 178/2, 178/3, 178/4, 178/5, 178/6, 178/7, 178/8, 178/10, 178/11, 178/13, 178/15, 178/16, 178/17, 179/1, 179/3, 179/4, 179/5, 179/6, 179/7, 179/8, 179/11, 179/12, 179/13, 180/1, 180/3, 180/15, 181/1, 181/2, 181/3, 181/4, 181/5, 181/6, 181/7, 181/8, 181/9, 181/10, 181/11, 181/12, 181/13, 182/1, 182/2, 182/3, 182/5, 183/1, 183/2, 183/3, 183/4, 184/1, 184/2, 184/3, 184/4, 184/5, 184/6, 184/7, 184/8, 184/9, 184/10, 185/1, 185/2, 186/1, 186/2, 186/3, 186/4, 186/5, 186/6, 186/7, 187/1, 187/2, 187/3, 187/4, 188/1, 188/2, 188/3, 188/4, 188/5, 188/6, 192/1, 192/3, 224/1, 224/2, 225/1, 225/2, 225/3, 225/4, 225/5, 225/6, 225/7, 225/9, 226, 227/1, 227/2, 228/1, 228/2, 228/4, 228/5, 229/2, 229/3, 229/4, 229/5, 229/6, 229/7, 229/8, 234/8, 234/10, 234/27, 234/33, 234/34, 234/35, 234/36, 234/41, 234/47, 234/49, 234/50, 235/1, 235/3, 236, 237/1, 237/2, 237/3, 237/4, 237/5, 237/6, 238/1, 239/1, 240/1, 240/2, 240/3, 240/4, 241/1, 241/2, 241/3, 241/4, 242/1, 243/1, 243/2, 244/1, 244/4, 244/5, 245/1, 245/2, 245/3, 245/4, 245/5, 245/6, 245/7, 246/1, 246/2, 246/3, 246/5, 247/1, 247/2, 247/3, 247/4, 247/5, 247/6, 247/7, 248/1, 248/2, 248/3, 248/4, 248/5, 250, 251/1, 251/2, 251/3, 252/1, 252/2, 252/3, 252/4, 253/1, 254/1, 254/2, 254/3, 255/1, 255/2, 255/3, 255/4, 255/5, 255/6, 256/1, 257/1, 258/1, 259/1, 259/2, 259/3, 259/4, 260/1, 260/2, 261/1, 261/2, 261/3, 261/4, 261/5, 261/6, 262/1, 262/2, 262/3, 262/4, 262/5, 263/1, 264/1, 264/2, 266, 267, 268/2, 268/3, 269, 270/1, 270/2, 270/3, 270/4, 270/5, 271/1, 271/2, 271/3, 271/4, 271/5, 271/6, 272/1, 272/2, 273/1, 273/2, 273/3, 273/4, 273/5, 274/1, 274/2, 274/4, 275/1, 275/2, 275/3, 276/1, 276/2, 277/1, 277/2, 277/3, 277/4, 278/1, 278/2, 278/3, 278/4, 278/5, 278/6, 278/7, 279/1, 279/2, 279/3, 279/4, 279/5, 279/6, 280/1, 280/2, 281/1, 281/2, 281/3, 281/4, 282, 283/1, 283/4, 284/1, 284/2, 284/3, 284/4, 285/1, 285/2, 285/3, 285/4, 285/7, 286/1, 286/2, 286/3, 286/4, 287, 288, 311/1, 311/6, 311/9, 311/14, 311/15, 311/21, 311/23, 311/24, 312/1, 312/4, 312/5, 312/8, 312/9, 312/10, 312/11, 312/12, 312/14, 312/16, 312/18, 312/20, 312/21, 312/32, 312/33, 336/1, 336/2, 336/3, 340/1, 340/2, 340/11, 340/16, 340/21, 340/22, 340/26, časť parcely 3308/3.

Súpis parciel národných kultúrnych pamiatok, nachádzajúcich sa na území pamiatkovej zóny Hybe : 38, 25/2, 80/4, 124/2, 159/1 a 4619/11.

vymedzenie územia pamiatkovej zóny Hybe (Pamiatkový úrad SR)

1.5 Vymedzenie ochranného pásma

Pamiatková zóna Hybe nemá právoplatne vyhlásené ochranné pásmo.

Súčasnú hranicu pamiatkovej zóny Hybe vymedzujú chránené územie sústredených pamiatkových hodnôt, nachádzajúcich sa v historickom jadre zastavaného územia sídla.

Ochranné pásmo je územie vymedzené na ochranu a usmernený rozvoj prostredia alebo okolia pamiatkovej zóny. Ochranné pásmo pamiatkovej zóny umožňuje ochranu vlastného pamiatkového územia pred „vonkajším“ poškodením, ku ktorému by došlo napríklad merítkovo neúmernou novou zástavbou v tesnej blízkosti chráneného územia alebo porušením panoramatických pohľadov stavebnými úpravami pamiatkového fondu na jeho území.

V prípade predpokladaného plošného rozvoja obce Hybe je potrebné vyhlásenie ochranného pásma pamiatkovej zóny – širší kontext ochrany.

2. ODŮVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Rozsah a kvalita pamiatkových hodnôt predmetného územia, intaktne zachované urbanistické hodnoty, pôdorysná osnova, historická parcelácia a architektonické hodnoty determinujú spoločenský záujem na ďalšej záchrane, obnove a prezentácii tejto lokality.

Ochrana pamiatkového územia podlieha režimu v zmysle právnej normy, **zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov** (ďalej pamiatkový zákon).

Tento zákon upravuje podmienky ochrany kultúrnych pamiatok a pamiatkových území v súlade s vedeckými poznatkami a na základe medzinárodných zmlúv v oblasti európskeho a svetového kultúrneho dedičstva, ktorými je Slovenská republika viazaná.

2.1 Dôvod spracovania zásad ochrany pamiatkového územia

Vidiecka pamiatková zóna Hybe si i napriek historicko-spoločenským zmenám zachovala svoje historické, spoločenské, krajinné, urbanistické, architektonické a umelecko-remeselné hodnoty v nezmenenom rozsahu od doby jej vyhlásenia.

Dôvodom spracovania zásad ochrany pamiatkového územia je :

- vytvoriť dokument pre vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia
- definovať pamiatkové hodnoty pamiatkového územia a stanoviť požiadavky na ich optimálny spôsob ochrany, obnovy a prezentácie
- vytvoriť aktuálny kvalitný základný podklad pre výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu v pamiatkovom území
- v prípade potreby spracovania územno-plánovacej dokumentácie budú zásady ochrany pamiatkového územia súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia

Zásady ochrany pamiatkového územia sú súčasťou priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom pre spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov.

Zásady ochrany pamiatkovej zóny obsahujúce požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, objektovej skladby, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk, prípadne ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia budú uplatnené pri spracovaní územného plánu zóny Hybe (ÚPN-Z), ktorého spracovanie bolo požadované Krajským pamiatkovým úradom Žilina v stanovisku ku Konceptu územného plánu obce Hybe (K ÚPN-O) č. ZA-07/0005-02/KUL zo dňa 15.01.2007.

2.2 Stručný historický a stavebný vývoj územia

Počiatky stredovekých miest a obcí Horného Liptova siahajú do druhej polovice 13. storočia. Najvýznamnejším hospodárskym a obchodným centrom tohto regiónu v stredoveku, situovaným na križovatke obchodných ciest bolo kráľovské mestečko Hybe. Oneskorený vznik obcí spôsobovali ťažkosti s individuálnou podnikavosťou ako aj sťahovacia nesloboda obyvateľstva. Vznik mesta nesúvisí s príchodom Nemcov, tak ako v prípade ďalších liptovských miest (Nemecká Ľupča, Ružomberok). Pôvodnú dedinu Hybe, osadenú kráľovskými služobníkmi pretvorili nemeckí kolonisti na mesto, kde pôvodné obyvateľstvo nebolo nemecké. S vplyvom nemeckej kolonizácie je spojený rozvoj baníctva, remesiel a obchodu.

Názory na pôvod názvu mestečka Hybe nie sú jednotné. Časť historikov prisudzuje založenie Malej Giby a Veľkej Giby germánskemu kmeňu Gepidov. Pravdepodobnejší je názov odvodený od staroslovenských slov spájajúci sa s charakterom potoka. Osada doložená listinou kráľa Bela IV. až od roku 1239, jestvovala pod názvom Gyba už na konci 12. storočia, kedy sa niekoľko osád v údolí Hybice spojilo a dostalo spoločný názov Hybe.

Najstarší písomný doklad o obci je z roku 1230, keď kráľ Ondrej II. daroval majetok Hýb a susedné majetky šľachticom Beuchovi a Polkovi.

Listinou Bela IV. z 21. júna 1265 bol udelený Hybiam štatút výsadného kráľovského mesta. Od tých čias sa Hybe označovali v historických dokumentoch ako „oppidum“ alebo „privilegium regis camerale oppidum“, i keď Hybe nikdy nedosiahli úplnú slobodu a nezávislosť od feudálnej vrchnosti a nikdy ani neboli skutočným banským mestom. Za svoj hospodársky rozvoj vďaka Hybe trhovému právu a baníctvu rozvinutému na cudzom chotári. Výrazne bola zmenená urbanistická štruktúra osídlenia – prejavilo sa to nie len urbanisticky, ale aj spoločensky, spestrením triedneho, sociálneho, národnostného a zamestnaneckého zloženia obyvateľstva a pozdvihnutím jeho vzdelanostnej a kultúrnej úrovne.

výsadná listina kráľa Ferdinanda II. Obci Hybe (archív PÚ SR, PH 62/3)

Od polovice 14. storočia nastáva v dôsledku vplyvov hrádockého panstva úpadok baníctva. Začiatok 15. storočia - orientácia obyvateľstva na remeslá a obchod. Rozvoj

sídla bol ovplyvnený živelnými pohromami a epidémiami (hladomor 1312, 1334 morová epidémia, 1338 úroda zničená kobylkami).

Už v 13. storočí tu stála mýtnica. Hybania sa popri roľníctve venovali remeslám, a obchodu.

Výsady mesta Hybe boli upevnené za vlády Žigmunda v rokoch 1396, 1403 a 1423. Ďalšie výsady boli Hybiam udelené v roku 1470, resp. v roku 1473 kráľom Matejom Hunyadym.

Hospodársky úpadok mestečka Hýb je ovplyvnený nárastom závislosti na hrádockom panstve. Majitelia panstva sociálne a hospodársky utláčali obyvateľstvo a zámerne prekážali vzniku bohatých meštianskych rodín, z ktorých by sa mohli grupovať banskí podnikatelia. To viedlo napokon k úpadku hybského baníctva, takže Hybenia sa koncom 14. storočia a začiatkom 15. storočia postupne preorientovali z baníctva na remeslá a obchod. Oslabenie ťažby pre vyčerpanie zlatonosnej rudy zasiahlo do hospodárskeho a sociálneho postavenie obyvateľstva Hýb. Pokus o získanie nových zdrojov pre ťažbu v 16. storočí v lokalite pod Kriváňom stroskotal a mestečko stráca charakter banského mesta a postupne mení svoju štruktúru s orientáciou na remeslá, poľnohospodárstvo, chov dobytky a pestovanie lesov.

Hybe nemali dostatočné predpoklady vyvinúť sa na popredné slobodné kráľovské mesto. Zostali na úrovni mestečka, ktoré v 15. storočí bolo súčasťou panstva Hrádok, aj napriek úsiliu hybských mešťanov. Roku 1535, keď Liptovom tiahlo do Košíc vojsko pod vedením generála Kacianera, časť Hýb vyhorela. Po roku 1684 pozdvihnutie hospodárskeho a sociálneho postavenia. Nový urbár z roku 1702 a s ním súvisiace povinnosti odrážali aj rôznorodé sociálne zloženie obyvateľstva. Pomer Hybanov k panstvu Liptovský Hrádok vyjadroval urbár z roku 1670 a 1771. Koncom 16. storočia tu stála aj jedna zemianska kúria.

Mestečko Hybe malo v roku 1600, 71 obývaných domov, 4 domy boli opustené, v tom období tu bol mlyn, kostol a fara. V počte domov boli Hybe koncom 16. storočia menším sídliskom ako neďaleká dedina Štrba.

Hybská artikulárna farnosť bola až do tolerančného patentu cisára Jozefa II. (r. 1781) strediskom evanjelikov pre celý Horný Liptov. Drevený artikulárny kostol pretrval s opravami od roku 1693 až do roku 1826. Hybe sa stali centrom reformácie a v druhej polovici 17. storočia prostredníctvom artikulárneho kostola a školy boli centrom duchovného, kultúrneho a hospodárskeho života v hornom Liptove.

Panstvo okliešťovalo práva obyvateľov a nerešpektovalo ich výsady. V 18. storočí panstvo odobralo právo výčapu a výroby liehovín, právo výseku mäsa, lesné a pasienkové úžitky, vyhradilo si právo schvaľovať kandidátov na funkciu richtára a sústavne zvyšovalo feudálnu rentu.

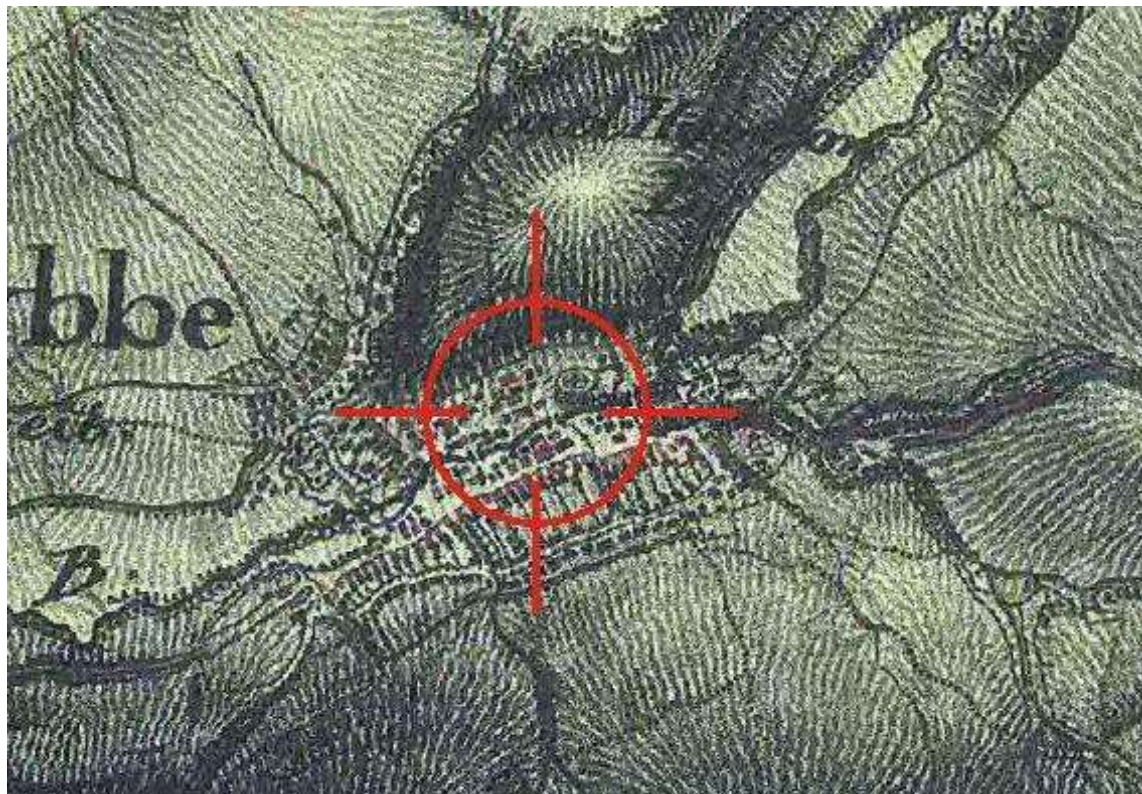
V roku 1728 bolo v Hybiach 13 a v roku 1800, 20 remeselníkov. Spoločný cech čižmárov, hrnčiarov, garbiarov a ostatných miestnych remeselníkov vznikol v roku 1697. Roku 1807 čižmári, debnári, kolári, kováči, kožušníci, krajčíri, mlynári, pekári, zámočníci žiadali confirmovať artikuly z roku 1697. Obdobie rokov 1750 -1800 predstavuje obdobie vrcholnej literárnej tvorby hybských artikulárnych a tolerančných kazateľov (Ján Čerňanský, Eliáš Marček, Augustín Doležal, Matej Šulek). V prvej polovici 19. storočia samostatne vystupuje cech čižmárov, garbiarsky cech, hrnčiarsky cech a kožušnícky cech. Roku 1822 si vytvorili spoločný cech drevospracujúci remeselníci, debnári, kolári, tesári a stolári. Miestni farbiari látok boli organizovaní v liptovskom farbiarskom cechu so sídlom v Liptovskom Mikuláši.

Okolo bane na železnú rudu v 2. pol. 18. storočia vznikla osada Hošková. Rudu na mieste pražili a surový kov spracovávali v hámri pri potoku Hybica, kde sa spracovávala aj časť surového železa z maše pod Hradskou horou. Roku 1828 mala osada 8 domov a 80 obyvateľov.

Hybe boli centrom národného hnutia v Hornom Liptove v revolučných rokoch 1848 - 1849. Hybania boli v tomto období národne uvedomelí a revolučne aktívni. Na čele verejného života v mestečku stála pokroková hybská inteligencia (hybský farár Jonáš

Bohumil Guoth, básnik Jakub Grajchman, vicerichtár Ján Jaroš, evanjelický učiteľ Jozef Jurányia a Daniel Šefranka, učiteľ a ovocinár Ľudovít Orphanides, notár Ľudovít Klein, evanjelický farár Ján Kraus, richtár Ján Zudla).

V roku 1856 sa začala vytvárať bohatá tradícia ochotníckych predstavení. Mestečko Hybe bolo v matičných rokoch zakladateľom Matice slovenskej, malo štyri knižnice, čitateľský spolok a rozvíjala sa aj ochotnícka činnosť.

historická mapa Hybe z obdobia II. vojenského mapovania (1806-1869), širšie vzťahy dokumentujúce polohu sídla v území

V 2. polovici 19. storočia sa obyvatelia zaoberali najmä murárstvom a odchádzali na sezónne práce do Uhorska, hlavne do Pešti. Na potlačenie nepokojov 1918 muselo zasiahnuť vojsko. Po roku 1918 nastal popri poľnohospodárstve nový rozmach remesiel (hrnčiarstvo, murárstvo, kováčstvo, kožušníctvo, stolárstvo a farbiarstvo).

Počas 2. svetovej vojny obyvatelia podporovali partizánske hnutie. JRD bolo založené v roku 1949. Hybe boli v matičných rokoch zakladateľom Matice slovenskej, boli tu štyri knižnice, čitateľský spolok a rozvíjala sa aj ochotnícka činnosť, ktorá zaznamenala v obci dlhoročné tradície.

Na začiatku 20. storočia vyšli z Hýb dvaja poslanci uhorského snemu, Ján Ružiak a Bartolomej Lányi, z toho jeden bol ministrom spravodlivosti.

Historický vývoj Hýb v skratke :

Na území Liptova existovalo do polovice 13. storočia niekoľko osád, najmä v údolí Váhu. Boli to predovšetkým poľnohospodárske sídliská. Obdobie po roku 1339 je obdobím vnútornej kolonizácie, kedy vznikajú početné osady najmä v severnej časti Liptova, v tomto období vzniká aj osada Hybe – Giba.

Panovníci v snahe zvyšovať počet obyvateľstva pozývali sem host'ov z Nemecka. Týmto premiešaním obyvateľstva sa urýchlil proces osídľovania Liptova a zakladanie baníckych osád. Všetky osady sa snažili získať slobodu a práva. Kráľovské privilégia získali Hybe v roku 1265. Hybe – Giba v sústave liptovských mestečiek zaujímajú osobitné miesto pre svoju hospodársku závislosť od produkcie baníctva.

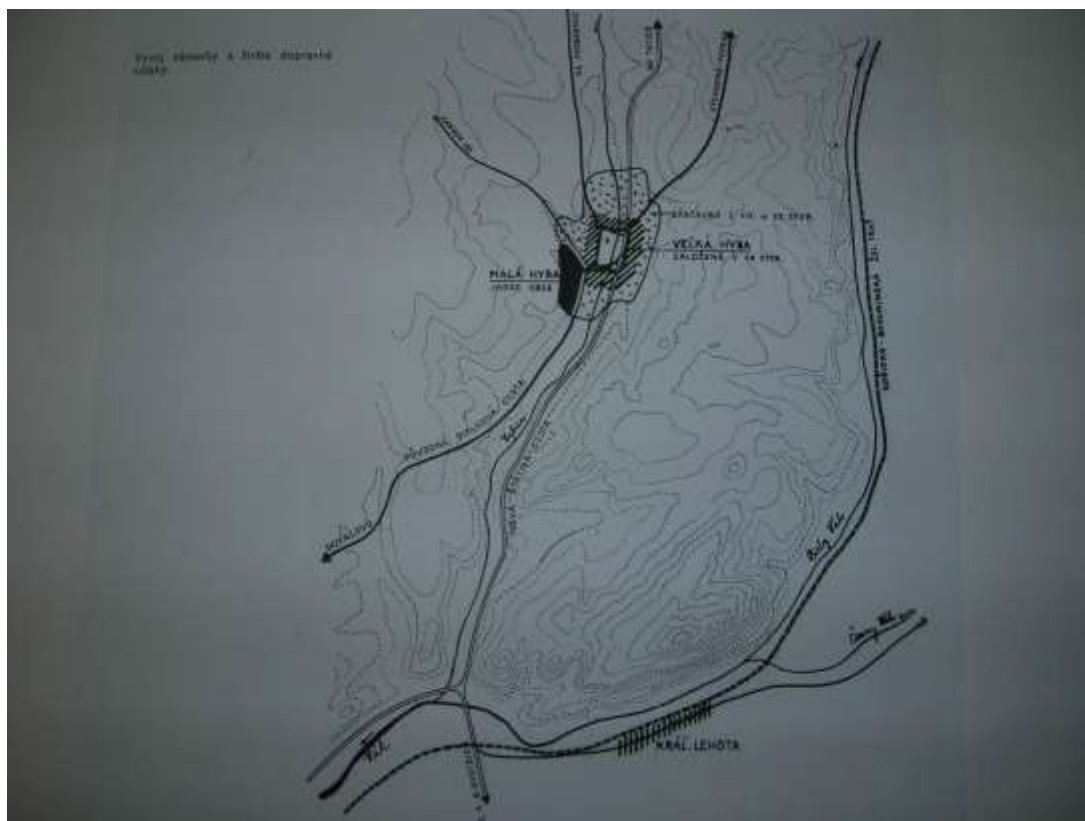
Na prelome 14. a 15. storočia, keď mesto Hybe pripútali zemepáni k hrádockému panstvu, obyvateľstvo nemeckého pôvodu začalo ustupovať a v 15. storočí sa Hybe poslovenčili. Mestský ráz Hýb poškodzovali hrádockí zemepáni v (16. storočí Balassovci, Paczothovci) a v 18. storočí zasa úradníci hrádockého komorského panstva. Hybe si napriek tomu zachovalo aspoň zvyšky mestských práv (jarmoky, trhy a iné). Po roku 1848 mesto ostalo strediskom horného Liptova, v 20. storočí začalo konkurovať Hybiam mesto Liptovský Hrádok.

2.3 Zásadné urbanistické vývojové etapy

Zemianska kolonizácia – prví kolonisti ktorí prišli do Liptova boli na základe donačnej politiky z Čiech alebo z Moravy. V severných oblastiach Slovenska boli v tomto období obrovské lesy a veľké plochy ladom ležiacej pôdy, prevládal extenzívny chov dobytky nad poľnohospodárstvom, v polovici 13. storočia liptovský poddanský ľud sa venoval paseniu dobytky, rybolovu, lovu zvery a stráženiu kráľovského majetku – forma zástavby samoty, neskôr zemianske osady.

Polovica 13. storočia – oblasť Zvolenskej župy, výstavba nového Liptovského hradu – podnet pre zriadenie hradného liptovského županátu 1262. Roku 1339 sa z neho stal župný hrad, vyčlenený zo správy zvolenského hradu. Ide o obdobie vnútornej kolonizácie, kedy vznikli početné osady najmä v severnej časti Liptova, teda aj osada Hybe – Giba (Malá i Veľká Giba). Lokalita severozápadne od dnešného námestia na trase dvoch krajinných ciest (v tomto období tu stála mýtnica).

Pôvodná osada je lokalizovaná v polohe severozápadne od súčasného námestia na pravej strane toku Hybice – Malá Hyba (dnešné Jericho).

vývoj zástavby sídla Hybe a dopravné vzťahy

Mestská kolonizácia – príchod hostí z nemeckých krajín, druhá polovica 13. storočia, urbanizácia na križovatkách obchodných ciest.

V roku 1396 sa mestečko Hybe stáva tržným miestom s pravidelnými trhmi a roku 1423 dostáva právo na vydržiavanie jarmokov – **formovanie pravidelného námestia**. Banské práva sa vzťahovali na rudné lokality dnešnej Boce.. Podľa údajov najväčší výťažok zlata bol v 14. a 15. storočí. Oslabenie ťažby pre vyčerpanie zlatonosnej rudy zasiahlo i do hospodárskeho postavenia obyvateľstva Hýb.

Charakteristická urbanistická štruktúra – pravidelné obdĺžnikové námestie, ktorého väčšia časť s gotickým kostolom v hornej tretine námestia sa zachovala dodnes – Veľká Hyba. Zástavba bola formovaná po obidvoch stranách Hybice, kde bol vhodný priestor na založenie námestia. Cez námestie uhlopriečne viedla stará obchodná cesta. Pomerne veľké námestie (150 x 250 m), sa postupne obstavovalo, jeho urbanizácia s nárastom obyvateľstva postupovala vytváraním nových stavebných parciel okolo ciest vyúsťujúcich v nárožných polohách námestia.

Okolo pravidelného námestia boli postavené široké domy mešťanov, z ktorých v súčasnosti už nestojí ani jeden pôvodný dom. Do začiatku 20. storočia, do obdobia intenzívneho stavebného ruchu, boli stavané murované domy po šírke ulice s krytou bránou a s veľkou valbovou strechou. V súčasnosti sú na území sídla tri takéto domy, ktoré sú napodobeninami starých meštianskych domov aké sú dodnes zachované v bývalých baníckych mestách (Partizánska Ľupča).

V roku 1419 vybudovanie osady Hybica, v chotári Hýb, v doline potoka Hybica, cca 5 km od pôvodného sídla. Osada patrila zemanom zo Žehry, zanikla v roku 1469, v 16. storočí úplne spustla.

Privilegované mestečko Hybe si vlastné pečatidlo dalo vyhotoviť už v 14. storočí a banícke symboly kopáča s motykou sú prenesené i do mestského erbu. Na modrom štíte zlatý kopáč a motyka - symboly spolu s privilégiami prebrali Hybe od Banskej Štiavnice.

V 16. storočí Malá Hyba splynula s Veľkou Hybou, úpadok baníctva odchod nemeckých prisťahovalcov a postupná orientácia miestnych obyvateľov na roľníctvo a remeslá. Mestečko stráca charakter banského mesta. Založený pravouhlý pôdorys námestia slúžil ako u všetkých stredovekých miest na trhy a jarmoky. Pre nedostatok písomných dokladov je možné zo súčasného pôdorysu len dedukovať, že je nositeľom typických znakov stredovekých miest. K mestečku patrili menšie poľnohospodárske usadlosti s lazníckym spôsobom života na dnešných hybských lúkach v údolí potoka Hybice. Tieto laznícke formy osídlenia pravdepodobne zanikli v období kuruckých vojen, keď došlo k zániku viacerých osád horného Liptova.

V 17. storočí sa mestečko stáva poľnohospodárskym sídlom a mení sa jeho vzhľad. Široké, pôvodne až dvadsaťmetrové stavebné parcely sa delili medzi potomkov na polovice a tak vznikla sústava stavebných parciel širokých 10 m, ktorých dĺžka (hĺbka zástavby) 160 m bola ohraničená záhumienkovými cestami. Minimálna dĺžka stavebnej parcely sa pohybuje okolo 40 m. Podľa platného uhorského dedičského práva delila sa parcela ešte aj po dĺžke - na jednom dvore sú za sebou po dĺžke aj 3-4 majitelia, spravidla súrodenci. Tento tlak na pôdu a na stavebné parcely by mohol potvrdiť, že pravidelné námestie sa začalo tesne obstavovať až po 17. storočí. Zanikajú staré meštianske domy stavané po šírke ulice (analogicky zachované dodnes v sídlach Slovenská a Partizánska Ľupča), mení sa typ starého úzkeho dvojpriestorového a a trojpriestorového želiarskeho domu.

Úpadok hospodárskeho života Hýb vystriedal rýchlejší rozvoj už za vlády Márie Terézie (1740-1780). Štátna moc zvyšovala dane a ukladala najmä mestám nové povinnosti, napríklad umiestňovať vojenské posádky a pod. V súvislosti s vojenskou organizáciou postavil erár v Hybiach v roku 1757 za pomoci mesta zvláštny dom pre nocľahy dôstojníkov a komorné panstvo preložilo mýtnu stanicu zo stredu mesta. Okrem toho postavilo mesto hostinec z materiálu zrušenej modlitebnice.

Vývoj Hýb ovplyvnila tzv. **urbárska regulácia Márie Terézie** v rokoch 1789-1772, ktorá obmedzovala a usmerňovala v záujme získania prostriedkov pre štát zemepanské povinnosti a dávky. Hybe sa snažili ostať slobodným kráľovským a preto roku 1771 otvorili opäť bane na Kriváni a blízko baní postavili i stupy.

Obdobie **osvietenského absolutizmu** za vlády Jozefa II. – prechod od cechového hospodárstva k manufaktúrnemu podnikaniu – oživenie stavebnej činnosti.

V roku 1773 výstavba drevenej katolíckej školy, v roku 1808 výstavba murovanej evanjelickej školy.

V roku 1781 výstavba spoločného cintorína, hospodárskej budovy katolíckej farnosti (1784), budovy pre evanjelického farára a učiteľa (1788,1808).

Mestečko investovalo do prestavby, opráv a novostavieb mlynov na území mestečka (1793,1801,1804,1810) v lokalite Červený kút (1774,1805) a na Kuosovci (1779,1790), niže mesta (1835). Stavali a opravovali sa mosty (1792, 1836, 1841), mestské sýpky a hospodárske budovy (1774,1805).

Pri mlyne na Markušovej postavilo mestečko roku 1803 stupy na súkno.

V roku 1820 opätovná výstavba mestského domu, jeho výstavba súvisela s odstránením ôsmich meštianskych sýpok. V tom istom roku bola z mestských príjmov postavená a sprevádzkovaná miestna tehelná na Kokavskej ceste a v roku 1831 postavili spolu s novou sýpkou aj väznicu (hárešt).

V rokoch 1822-1828 výstavba nového monumentálneho evanjelického kostola.

V rokoch 1892-1893 postavili zásluhou hybského richtára Andreja Hadrdána novú evanjelickú faru. V rokoch 1908-1909 postavili na mieste starého hostinca trojtriednu poschodovú, murovanú evanjelickú školu.

Všetky uvedené stavby a urbanistickú štruktúru s charakteristickou uličnou sieťou a centrálnym námestím dokumentuje **historická mapa** – katastrálna mapa z 19. storočia (archív PÚ SR Bratislava) – viď príloha.

Súčasná urbanistická štruktúra s ústredným priestorom námestia sa vyformovala koncom 18. storočia a začiatkom 19. storočia. V tomto období bola budovaná nová trasa štátnej cesty a trasa železnice. Nová štátna cesta už obchádzala Dovalovo, z Liptovského Hrádku pokračuje hore Váhom pred Kráľovu Lehotu, ďalej pokračuje údolím Hybice po jej ľavej strane cez obec Hybe popod Ziert cez Východnú do Popradu.

V druhej polovici 19. storočia stavba košicko-bohumínskej železnice má negatívny dopad na kultúrny a hospodársky rozvoj obce. Tradíciou sa tu udržali remeslá ako kováčstvo, garbiarstvo, modrotlač, hrnčiarstvo, stolárstvo, kolárstvo a čižmárstvo. Tieto remeslá si udržiavali prvenstvo v hornom Liptove a priťahovali občanov z okolitých obcí. Bez podstatných zmien obec žila vyše 100 rokov z počtom 1800-1900 obyvateľov, až do oslobodenia roku 1945. Po tomto historickom medzníku sa vzhľad obce čiastočne mení, obec sa urbanisticky rozvíja na okrajových častiach.

Po ukončení druhej svetovej vojny sa postupne mení urbanistická štruktúra obce – rozrastanie sídla mimo jeho historické jadro a zastavané územie. Obec si dala v rokoch 1947-1948 spracovať **územný plán**, s očakávaním nárastu stavebnej činnosti. Zmenou hospodárskych pomerov a zmenou politickej situácie sa výstavba sídla posúva smerom severovýchodným a západným – určenie situovania niektorých občianskych budov a určenie vhodných plôch pre rodinné domy. V pláne sa **rešpektoval** dovtedajší spôsob individuálneho hospodárenia a výstavby tradičných obytných domov a hospodárskych objektov. Tradičný trojpriestorový obytný dom je nahradený izolovanou soliternou zástavbou 3-4 izbových, väčšinou dvojpodlažných domov. Po oslobodení bolo vystavaných asi 120 nových murovaných domov, najvhodnejšie boli stavebné pozemky okolo štátnej cesty, najmä na Vyšnom konci, čím sa obec územne predĺžila asi o 400 m.

Výstavba verejných budov : meštianska škola postavená v rokoch 1945 -1947, Kultúrny dom (takzvaný „Biely dom“) bol postavený v roku 1950 na mieste obecnej krčmy z 18. storočia, úprava námestia a výstavba pomníka padlým, čiastočná regulácia potoka roku 1947. Na mieste starého obecného úradu bola postavená nová administratívna budova MNV.

2.4 Urbanistická štruktúra pamiatkového územia

Obec Hybe má charakter sídla s hromadnou cestnou zástavbou (cesta I/18 tvorí kompozičnú i prevádzkovú os), ktorá spolu s existujúcim historickým námestím predstavuje jedinečný doklad historického vývoja sídelnej štruktúry s nádychom dobovej atmosféry. Pamiatkové územie reprezentuje pravidelnú kolonizačnú schému – pretiahnutý pôdorys v smere severovýchod - juhozápad v smerovaní toku potoka Hybica. Z rohov obdĺžnikového námestia vychádzajú cesty, pričom v súčasnosti hlavná cesta sa dotýka jednej strany námestia. Na urbanisticky pravidelný tvar verejného priestoru námestia nadväzuje zástavba obytných domov pôvodne s tromi charakteristickými typmi obytných domov, ktoré sa v území vystriedali do konca 19. storočia.

Pôvodný meštiansky typ domu stavaný po šírke parcely bol murovaný, trojpriestorový so „sieňou“ zastrešenou po dĺžke domu s bránou. Zastrešenie sedlovou strechou s podlomenicou, šindľová krytina.

Druhý typ domu je dom na dve strany „siene“. Jedná sa o dva trojdielne domy spojené zastrešenou „sieňou“ a bránou. Boli to domy remeselníkov, ktorí potrebovali dielne – miestnosti „varštate“ na remeslo. Na jednej strane sa bývalo a druhá slúžila ako dielňa a sklad materiálu. Domy boli murované, zastrešené sedlovou strechou, pôvodne so šindľovou krytinou. Meštianske domy remeselníkov, po šírke ulice, sa stavali do konca 19. storočia ktoré v zastavanom území stoja dodnes : na Nižnom konci – dom Erhardtovcov, v Jerichu – dom Čikovcov, na Vyšnom konci – dom Barbierovcov.

charakteristický murovaný remeselnícky dom – západná časť obce (dom č. 315)

Iný typ meštianskych domov reprezentujú veľké dvojtraktové, murované profánne stavby situované na hlavnej ulici : Chrobákov dom, u Mrlianov (Palatinovcov) alebo u Lenkov.

murované remeselnícke domy č. 194 a č. 124 – centrálna časť obce

Tretí typ – radový trojpriestorový dom po dĺžke parcely s izbou do ulice a otvorenou „sieňou“ – dvorom. Takto bývalo i býva v domoch radených za sebou i niekoľko rodín so spoločným dvorom. Spôsob hospodárenia, zameraný na chov dobytky podmienil i urbanizáciu územia – stavbu hospodárskych objektov, radených za obytným domom do hĺbky parcely. Ich zástavba zaberala najväčšiu plochu intravilánu obce. Za obytným domom boli aditívne radené hospodárske objekty, hospodársky dvor a veľké humno. Architektúra humien s mohutnými sedlovými strechami lemovala obec po celom obvode. Boli to veľké hospodárske budovy situované po celej šírke parcely.

Murované domy s klasicisticky formovaným priečelím reprezentujú charakteristickú architektúru pamiatkového územia. Takáto zástavba tvorí podstatnú časť urbanistickej štruktúry zastavaného územia – domoradia lemujúce hlavnú cestu a sieť vedľajších hybských ulíc. Murovaný dom z kameňa, neskôr z pálenej tehly má jednoduché tvary, zastrešený je sedlovou strechou s charakteristickým štítovým murivom orientovaným do uličného priestoru. Na tvaroslovnej výzdobe obytných domov je evidentný vplyv maďarskej secesie, prvky ktoré boli prinesené hybskými murármi priamo z Pešti.

typický murovaný dom s klasicistickou úpravou priečelia

murovaný dom s dvomi traktami dom č. 283

Murované domy s klasicistickým priečelím od konca 19. storočia reprezentujú typickú architektúru sídla Hybe. Autenticky sú zachované domoradia lemujúce hlavnú cestu i vedľajšie hybské ulice. Drsné klimatické podmienky ovplyvnili techniku stavania obytných domov - jednoduchý detail, strohá účelná architektúra, jednoduché tvary so sedlovou strechou a murovaným štítom orientovaným do ulice. Uličná fasáda s tvaroslovnou výzdobou (rímsy, pilastre), ostatné dve steny s hladkou omietkou bez výzdoby, stena od suseda bola nahodená hrubou omietkou. Strešná krytina sedlových striech pálená keramická (sučianska škridlica), neskôr tvrdá skladaná krytina – eternit.

Na historicky mladších objektoch obytných domov je zreteľný vplyv maďarskej secesie, prvky ktorej priniesli hybskí murári z Pešti. Datovanie domov je uvedené v štítovom murive (1914 – 1938) formou štukových štítkov s vročením.

Na začiatku boli domy stavané z dreva, neskôr boli nahradené kamennými murovanými domami s klenbami nad pivničnými priestormi. Valené kamenné klenby boli budované aj v povalových priestoroch domov (požiarnobezpečnostné hľadisko). Neskôr bolo kamenné murivo nahradené pálenou tehlo. Okenné a dverové otvory zaklenutých povalových priestorov boli uzatvárané železnými „okenicami“. Pôdorysná skladba murovaného obytného domu vychádza s pôdorysnej schémy pôvodných drevených domov (dvojdielny a trojdielny želiarsky dom). Pôvodný priestor pitvora sa delí vnútornou priečkou, ktorá vymedzuje menšiu komôrku. Dom sa takto stáva trojdielny, štvorpriestorový, s prednou izbou, pitvorom, komorou a zadnou izbou, kde bola obývacia kuchyňa. Domy vo svahu boli podpivničené, v pivnici boli uskladnené zemiaky a sudy s kapustou. Obilie bolo uskladňované v drevených sýpkach situovaných na okraji záhumienkových ciest, neskôr sa uskladňovalo v zaklenutých povalových priestoroch murovaných domov.

Ulice obojstranne zastavané murovanými a drevenými domami, orientovanými štítom do ulice. Novšie domy z konca 19. storočia a začiatku 20. storočia troj- a viac priestorové murované, štítové s klasicistickými fasádami, zaklenutou sýpkou nad prednou izbou, podmurované pivnicou.

Pôvodne boli dlhé priebežné dvory medzi obytnými domami otvorené, neskôr v období prvej polovice 20. storočia sú realizované drevené a následné kovové oplotenia so vstupnými bránami.

charakteristická drevená architektúra „in situ“

ľudová architektúra v severozápadnej časti sídla

Pôvodná zástavba drevených a murovaných hospodárskych objektov na území pamiatkovej zóny predstavuje najväčšiu plochu zastavaného územia. Objekty sú zachované v pôvodnom výraze, materiálom a konštrukčnom riešení. Postupná strata pôvodnej hospodárskej funkcie je príčinou postupnej degradácie uvedených nehnuteľností.

murovaná sýpka situovaná v zadnej dvorovej časti parcely

hospodárske objekty situované mimo obytnú časť sídelnej štruktúry

Dominantnou architektúrou sú sakrálne stavby pôvodne ranogotický kostol Všetechsvätých s barokovou a klasicistickou úpravou a klasicistický evanjelický kostol postavený na mieste dreveného artikulárneho kostola a objekty občianskej vybavenosti (školské a administratívne budovy).

Súčasný stav je výslednicou stáročných premien sídla od stredoveku až po súčasnosť. Charakter historického jadra Hybe tvoriaci identitu sídla sa pomalým nárastom a slohovými premenami ustálil v 19. a začiatkom 20. storočia. Historické prostredie a urbanistická štruktúra sídla nebola na rozdiel od iných miest v období druhej polovice 20. storočia zásadne narušená veľkoplošnými asanáciami a novou veľkoobjemovou výstavbou.

2.5 Vyhodnotenie územia z hľadiska pamiatkových hodnôt

Predmetné územie – vymedzené hranicou PZ je nositeľom spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, výtvarných a umelecko-remeselných hodnôt pre ktoré je predmetom územnej ochrany.

Súčasný stav pamiatkového územia reprezentuje autentická zástavba prevažne z obdobia 19. storočia s intaktne zachovanou osnovou založenia stredovekého mestečka a historickou parceláciou.

Autentická architektúra a forma zástavby s minimálnymi stavebnými úpravami reprezentuje vo svojom výraze a prostredí :

- historickú genézu vzniku a formovania sídla (historické hodnoty)
- historicko-sociálne aspekty (spoločenské hodnoty)
- prírodné podmienky a krajinárske danosti lokality (hodnoty krajinné)
- charakter spôsobu zástavby (urbanistické hodnoty)
- slohovú čistotu vývoja architektonických foriem (architektonické hodnoty)
- autenticitu pôvodných hmotovo-priestorových riešení
- prejavy remeselnej zručnosti a uplatňovanie pre lokalitu typických murovacích stavebných postupov (umelecko-remeselné hodnoty)

Civilizačnými vplyvmi a politicko-spoločenskými zmenami dotknutá lokalita si zachovala pamiatkové hodnoty :

- mestskú formu osídlenia definovanú pôdorysnou štruktúrou a historickou parceláciou
- urbanistickú kompozíciu a rozsah zachovania historickej štruktúry
- hodnotnú objektovú skladbu (intaktne zachovaná v blokoch)

- hmotovú skladbu s charakteristickou jedno a dvojpodlažnou zástavbou s uplatnením sedlových striech
- dominanty
- funkcie sídla získané v priebehu jeho histórie

Pôdorys historického jadra Hybe je výsledkom pôsobenia viacerých činiteľov, z ktorých najvýznamnejšie sú :

- formovanie sídla prostredníctvom pôsobenia nemeckých kolonistov (nemeckí Sasi pravdepodobne zo susedného Spiša)
- geografické danosti (vodný tok, vhodný krajinný reliéf)
- založenie trhového námestia
- diaľkové obchodné cesty
- postupný extenzívny rozvoj

Nosnými prvkami pôdorysnej štruktúry historického jadra mesta sú pravouhlé námestie, historicky najstaršia časť sídla situovaná severozápadne od súčasného námestia a ulica s obojstrannou obytnou zástavbou tvoriaca tangentu námestia z južnej strany s pokračovaním na západnú a východnú stranu, ktorá vytvára výraznú pozdĺžnu os historickej urbanistickej štruktúry.

Urbanisticko-historické hodnoty

Urbanisticko-historické hodnoty predstavujú : charakteristika spôsobu zástavby, urbanistická kompozícia, historická komunikačná sieť a verejné priestranstvá.

Architektonicko-historické hodnoty

Architektonicko-historické hodnoty reprezentuje hmotová skladba, typológia a tvaroslovie autentickkej zástavby.

Architektonické hodnoty v súčasnosti reprezentuje drevená a murovaná architektúra obytných domov a hospodárskych stavieb z obdobia druhej polovice 19. storočia. Rozsah zachovania historickej štruktúry je evidentný – vid' panoramatické letecké fotografie, ktoré sú súčasťou príloh.

Umelecko-historické hodnoty

Hodnoty umelecko-historické predstavujú materiálové riešenie, výtvarná výzdoba, typičnosť obytných domov. Najhodnotnejšie výtvarné a umelecké prvky sú zachované na objektoch NKP, na historických objektoch vhodne dotvárajúcich prostredie a na objektoch vytypovaných na vyhlásenie za NKP nachádzajúcich sa na pamiatkovom území.

- sochárska, štuková výzdoba fasád objektov, vročenia na priečeliach budov
- štuková architektonická výzdoba klenieb a ich výmalba (sakrálne objekty)
- tesané historické kamenné prvky, ostenia, klenbové rebrá, epitafy a iné
- kovové prvky – zábradlia, okenné a dverové mreže, kovové okenice

Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk

Archeologické nálezy a náleziská – hnutelné nálezy a murované konštrukcie najstarších stavebných fáz objektov sakrálnej architektúry dokumentujúce materiálnu kultúru a historický vývoj sídla.

Dominanty a výškové zónovanie pamiatkového územia

Vývoj výšky zástavby v pamiatkovom území sa ustálil v podlažnosti tvorenej u obytných domoch suterénom (čiastočné podpivničenje, hlavne u stavieb osadených do svahu), prízemím a podkrovím – povalovým priestorom s komorou, umiestnených v sedlových strechách. Mladšie profánne stavby a objekty občianskej vybavenosti nepresahujú výšku troch nadzemných podlaží. Výšková hladina zástavby obytných

domov a hospodárskych objektov je na celom území pamiatkovej zóny jednotná. Výškovými dominantami sú veže sakrálnych objektov situované v zastavanom území.

Silueta, panoráma územia, obraz sídla v krajine, konfigurácia terénu, hodnotné pohľadové uhly v rámci krajiny

Historickú zástavbu mestečka výrazným spôsobom podmienili geografické danosti lokality s dominantným krajinným prvkom, vodným tokom riečky Hybice.

V diaľkových pohľadoch je čitateľná najmä radová zástavba domov na tradičných úzkych parcelách s pokračovaním zástavby hospodárskych stavieb prechádzajúcich do záhrad. Sídlo situované na prevažne rovinnom teréne nemá výraznú siluetu.

Najvýznamnejšie diaľkové pohľady na historickú štruktúru pamiatkovej zóny sú zo severovýchodnej strany, od diaľnice D1 a cestnej komunikácie č. I/18 vedúcej z Liptovského Hrádku do Východnej s pohľadom na panorámu Vysokých Tatier s vrcholom Kriváňa. Pohľady sú vyznačené v grafickej prílohe - **výkres č. 01 Situácia širšie vzťahy** (chránené pohľadové uhly na pamiatkové územie sú označené číslicami I. až III.).

Vnútorne pohľady a zorné uhly

V pamiatkovom území sú hodnotné pohľadové uhly v jeho interiéri ako i pohľadové uhly z interiéru na krajinný obraz, ktoré je nutné zachovať. Chránené pohľadové uhly sú vyznačené v grafickej prílohe – **výkres č. 03 Územný priemet zásady ochrany pamiatkového územia**. Všetky pohľadové uhly sú označené číslicami.

Všetky vyššie uvedené pamiatkové hodnoty vytvárajú jedinečný integrálny celok, v ktorom každá zo špecifikovaných hodnôt, okrem svojej osobitnej hodnoty, spolupôsobí a má nezastupiteľné miesto pre Hybe v ich charakteristickom vzhlade a dobovom výraze.

Chránené pohľadové uhly v interiéri pamiatkového územia, ktoré je nutné zachovať :

- 1 pohľad juhozápadný na historické námestie s objektom rímskokatolíckeho kostola
- 2 pohľad severný na historickú zástavbu námestia
- 3 pohľad juhozápadný na areál fary a evanjelického kostola
- 4 pohľad východný, charakteristická zástavba ulice v dotyku s priestorom námestia
- 5 pohľad západný, charakteristická dvojradová ulicová zástavba obytných domov
- 6 pohľad severný, kompaktná ulicová zástavba obytných domov
- 7 pohľad severovýchodný, charakteristická ulicová dvojradová zástavba
- 8 pohľad severovýchodný, vstupná časť do zastavaného územia PZ
- 9 pohľad severozápadný, charakteristická zástavba obytných domov na úzkych parcelách
- 10 pohľad východný, areál evanjelického kostola s priehľadom na cintorín

Chránené pohľadové uhly z interiéru na krajinný obraz, ktoré je nutné zachovať :

- 1 pohľad severovýchodný, pohľad na historickú zástavbu s krajinou v pozadí
- 2 pohľad severovýchodný, pohľad na historickú zástavbu s krajinou v pozadí
- 3 pohľad severný, zástavba sypární s panorámou Kriváňa

Chránené pohľadové uhly na pamiatkové územie, ktoré je nutné zachovať :

- 1 pohľad juhovýchodný z vyvýšenej časti na zastavané územie
- 2 pohľad z miestneho cintorína na zastavané územie pamiatkovej zóny

Kultúrna tradícia a významné osobnosti

K významným osobnostiam, ktoré sa narodili v Hybiach patria : Jakub Greichmann (25.7.1822-9.6.1897) – básnik, dramatik, Dobroslav Chrobák (16.2.1907-16.5.1951) – spisovateľ, literárny historik, Ondrej Chrobák (5.8.1871-27.11.1935) – osvetový

pracovník, prekladateľ, Ondrej Jamnický (14.1.1817-1898) – osvetový pracovník, Samuel Medvecký (28.1.1794-18.9.1876) – národovec, Ľudovít Samuel Orphanides (29.9.1818-25.4.1895) – pomológ, Hermína Orphanidesová (22.11.1853-28.5.1916) – poetka, Belo Klein-Tesnosklaský (17.3.1853-23.12.1941) – spisovateľ.

V Hybiach počas života pôsobili :

Daniel Bachát-Dumný (1840-1906) – spisovateľ, v rokoch 1752-1758 Ján Čerňanský (1709-1766) – osvetový spisovateľ, v rokoch 1767-1783 Augustín Doležal (1737-1802) – básnik, filológ, v rokoch 1836-1888 Jonáš Bohumil Guoth (1811-1888) – osvetový pracovník, lekár, v rokoch 1852-1859 Štefan Nikolaj Hýroš (1803-1888) – historik, Štefan Pilárik (1615-1693) – spisovateľ, v rokoch 1888-1923 Ján Šimkovič (1854-1931) – prekladateľ, v rokoch 1776-1778 Matej Šulek (1748-1815) – náboženský spisovateľ. Je tu pochovaný renesančný slovensko-maďarský básnik Valentin Balaša – Bálint Balassa (1554-1594).

Súčasný stav zachovania historickej štruktúry

Intaktne zachovaná pôdorysná schéma zóny, jej historická parcelácia, priestorová a objemová skladba jednotlivých architektúr, autenticita ich hmôt a dobového výrazu, zachovaná historická zeleň s vodným tokom Hybice v ústrednom priestore pamiatkového územia, sú trvalými hodnotami prezentujúcimi identitu sídla s bohatou históriou.

Snaha o maximálne využitie pôdy a historická parcelácia obmedzovali vytváranie predzáhradiek, prípadne výsadbu voľných plôch stromami. Pomerne veľké námestie bolo v minulosti využívané ako trhový priestor, neskôr ako skladová a manipulačná plocha pre drevo.

Záhrady a ovocné stromy boli v priestoroch medzi obytnou a hospodárskou časťou stavieb alebo až v priestore za humnami. Aj v súčasnosti sú zachované úzke roličky, dnešné záhumienky (po hybsky „hrady“) o šírke 3 – 6 m, kde sa dodnes pestuje zelenina, kapusta, zemiaky a repa. Postupne sa tieto územia menia na stavebné parcely.

Pre danú lokalitu sú špecifické historické druhy drevín :

Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*), Lipa malolistá (*Tilia cordata*), Vŕba krehká (*Salix fragilis*), Vŕba rakytová (*Salix caprea*), Hrab obyčajný (*Carpinus betulis*), Jelša lepkavá (*Alnus glutinosa*), Baza čierna (*Sambucus nigra*), a ovocné stromy (jablň, hruška, čerešňa).

Uvedené skutočnosti predurčujú ako optimálny metodický prístup k usmerňovaniu obnovy pamiatkového fondu v pamiatkovej zóne **slohovo-rekonštrukčnú metódu**.

Slohovo-rekonštrukčné metódy predstavujú také metódy pamiatkovej obnovy, ktoré v konečnom dôsledku prezentujú maximálny návrat historického objektu do niektorej jeho ucelenej vývojovej fázy, v interiéri aj v exteriéri. Obyčajne sa jedná o také prípady pamiatkovej obnovy, kde legislatívna ochrana predpokladá uviesť objekt do pôvodného stavu.

V prípade metodického prístupu z hľadiska ochrany kultúrneho dedičstva vidieckej pamiatkovej zóny Hybe je adekvátnejší termín **rehabilitácia** pamiatkového územia.

Rehabilitovať všade tam, kde ide o historickú autenticitu a integritu prostredia, ide o výnimočnosť prostredia a exaktnosť poznania jeho historickej a hodnotovej podstaty.

Regenerovať všade tam, kde autenticita a integrita je čiastočne narušená, mení sa význam priestoru a jeho využitie.

Kvalitu a autenticitu pamiatkových hodnôt chráneného územia je nutné overiť realizáciou **urbanisticko-historického výskumu**, ktorý na základe získaných poznatkov doplní a potvrdí súčasnú informačnú bázu a umožní exaktnejšie formulácie požiadaviek pamiatkovej ochrany sídelného územného celku Hybe.

Pamiatkový výskum uskutočniť v súlade s platnou legislatívou : zákon č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a Vyhláška Ministerstva

kultúry Slovenskej republiky č. 253/2010, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.

2.6 Funkčné využitie pamiatkového územia

Súčasnú funkčnú úlohu časti sídla Hybe vyhláseného za pamiatkovú zónu reprezentuje obytná zóna so službami s prevahou obytnej funkcie s parciálnym zastúpením pôvodnej hospodárskej funkcie (poľnohospodárstvo a remeslá) a občianskou vybavenosťou. V dôsledku spoločensko-politických a ekonomických zmien spoločnosti, poklesom demografickej krivky sa mení štruktúra funkčného využitia, časť stavebného fondu slúži pre účely cestovného ruchu vo forme individuálnej sezónnej rekreácie.

Súčasnú funkčnú úlohu pamiatkového fondu z hľadiska spektra zastúpených funkcií je v súlade s kritériami kladenými na jeho ochranu. Súčasná funkčná štruktúra je zastúpená všetkými základnými skupinami :

bývaním

občianskou vybavenosťou

produkciou - výrobou

voľným časom

Pamiatkové územie nie je atakované priemyselnou výrobou ani inými činnosťami produkcie primáru (ťažba surovín a poľnohospodárstvo), sekundáru (činnosti výroby a výrobných služieb). Súčasný stupeň priestorovej fúzie funkcií stanovuje mieru polyfunkčnosti vidieckej štruktúry, a tým aj atraktivitu vidieckeho prostredia. Miera polyfunkčnosti je determinovaná prevládajúcim typom produkčných sektorov, z ktorých najmestotvornejším je terciér (cestovný ruch, školstvo, obchod a služby).

Terciér reprezentuje mestotvornú produkčnú činnosť, zvyšuje vitalitu centra, aktivizuje pracovné príležitosti.

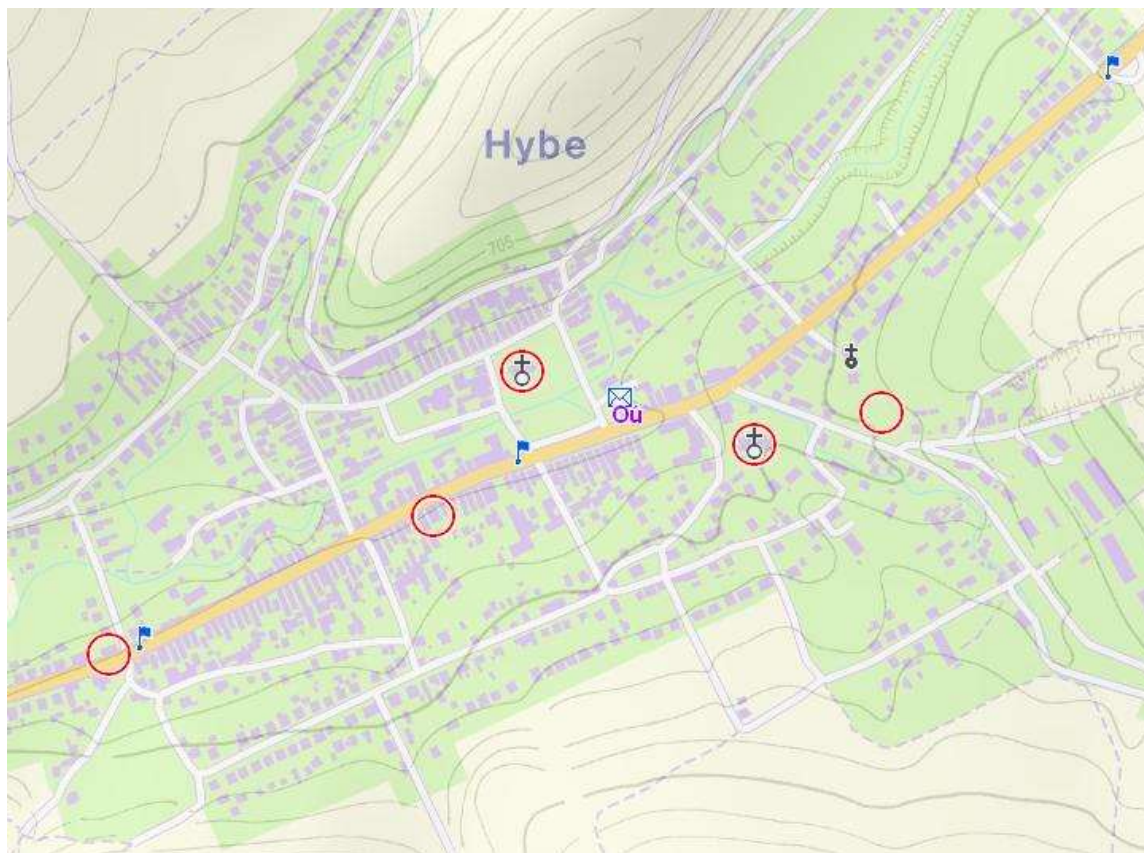
Prevádzkový režim, postupné vyludňovanie centrálnej časti sídla, ekonomické možnosti vlastníkov nehnuteľnosti, ich súčasná sociálna a veková skladba determinujú rozvoj sídelnej štruktúry a zachovanie a prezentáciu pamiatkových hodnôt. Kvantitatívne rozvrstvenie jednotlivých funkčných skupín je determinované predovšetkým počtom obyvateľov samotného sídla a jeho predpokladaným nárastom a počtom obyvateľov spádovej oblasti.

Zásadné rušivé javy sa v pamiatkovom území nevyskytujú. Na území pamiatkovej zóny sa v súčasnosti nenachádza žiadny stavebný objekt pôsobiaci rušivo, negatívne zasahujúci do prostredia pamiatkového územia.

2.7 Národné kultúrne pamiatky

č. ÚZPF	názov objektu	parcelné číslo	adresa
678/0	hrob s náhrobníkom	25/2	na cintoríne
312/0	kostol evanjelický	38	Hybe č.123
3418/0	dom pamätný	80/4	Hybe č.194
380/1	dom pamätný	124/2	Hybe č. 309
380/2	tabuľa pamätná	124/2	Hybe č. 309
311/0	kostol rímskokatolícky	159/1	Hybe č. 525
314/0	pamätný dom	4619/11	Hybe č. 632

Objekty zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR v Registri nehnuteľných kultúrnych pamiatok sú v grafickej prílohe **vo výkrese č. 3 – Územný priemet Zásady ochrany pamiatkového územia** vyznačené čiernou farbou.

mapka zastavaného územia Hybe s lokalizáciou umiestnenia NKP

hrob s náhrobníkom č. ÚZPF 687/0
Hybe – cintorín

dom pamätný č. ÚZPF 3418/0
Hybe č. 194

ev.a.v. kostol č. ÚZPF 312/0
Hybe č. 123

dom pamätný č. ÚZPF 380/1
Hybe č. 309

dom pamätný – pamätná tabuľa č. ÚZPF 380/2
Hybe č. 309

rímskokatolícky kostol č. ÚZPF 311/0
Hybe č. 525

Pamiatkový fond - súbor nehnuteľných vecí vyhlásených podľa zákona č. 49/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov reprezentuje päť vyššie uvedených nehnuteľných kultúrnych pamiatok. Šiesta nehnuteľná kultúrna pamiatka – pamätný dom Alojza Štróbla (č. ÚZPF 314/0) ktorá sa nachádza v katastrálnom území Hybe, v lokalite Šmýkanec, je situovaná mimo pamiatkové územie.

2.7.1 Objekty navrhnuté na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky

V súčasnej dobe neprebíha legislatívny proces vyhlasovania objektov v Pamiatkovej zóne Hybe za národné kultúrne pamiatky. Nie sú vypracované žiadne nové návrhy na vyhlásenie nehnuteľnej veci s pamiatkovou hodnotou za kultúrnu pamiatku.

2.7.2 Objekty vytypované na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu

V Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR sú v súčasnosti zapísané ako národné nehnuteľné kultúrne pamiatky len sakrálne stavby a pamiatky histórie reprezentované pamätnými domami a hrobom s náhrobníkom, ktoré sa viažu k osobnostiam regiónu a sídla Hybe.

Zo zachovanej historickej štruktúry boli vytypované objekty reprezentujúce charakteristickú murovanú architektúru obytných domov a významné objekty občianskych stavieb súvisiacich s históriou obce :

- bývalá ľudová evanjelická škola č. 15 (parc. C-KN č. 11/1)
- bývalá kováčka vyhňa s dielňou č. 522 (parc. C-KN č. 160/2)
- murovaný ľudový dom č. 150 (parc. C-KN č. 61/1)
- murovaný ľudový dom č. 521 (parc. C-KN č. 160/1)
- murovaný dvojdom č. 10 -11 (parc. C-KN č. 8/1, 8/5)

bývalá ľudová evanjelická škola č.15 (parc. č. 11/1)

bývalá kováčska vyhňa s dielňou č. 522 (parc. č. 160/2)

murovaný ľudový dom č. 150 (parc. č. 61/1)

murovaný ľudový dom č. 521 (parc. č. 160/1)

murovaný dvojdom č.10 -11 s pamätnou tabuľou (parc. č. 8/1, 8/5)

Objekty vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky sú v grafickej prílohe vo **výkrese č. 3 – Územný priemet Zásady ochrany pamiatkového územia** vyznačené čiernym šikmým šrafovaním v dvoch smeroch.

Ďalšie nehnuteľnosti budú vytypované na základe výsledkov architektonicko-historického výskumu! Dokumentácia týchto objektov v zmysle ustanovení § 8 Vyhlášky MK SR č. 253/2010 Z.z. bude vypracovaná fyzickou osobou s osobitnou odbornou spôsobilosťou (§ 35 pamiatkového zákona).

2.7.3 Objekty vhodne dotvárajúce prostredie – nehnuteľnosti s pamiatkovými hodnotami

Jedná sa o stavebné objekty, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, reprezentujú architektúru z obdobia druhej polovice 19. a prvej polovice 20. storočia s urbanistickými a architektonickými hodnotami. Ich spoločným znakom je zachovaná historická parcelácia, tradičná pôdorysná schéma typická pre lokalitu Hybe, zachované výškové usporiadanie a hmotovo-objemové parametre tvoriace charakteristickú ulicovú zástavbu.

Objekty s pamiatkovými hodnotami – vhodne dotvárajúce prostredie PZ :

hlavná ulica - domy č. 1, 6, 7, 9, 122, 124, 143, 145, 146, 147, 148, 151, 154, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 1038, 185, 190, 198, 199, 202, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 242, 243, 244, 245, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 259, 263, 264, 266, 268, 269, 270, 729, 274, 277, 279, 280, 281, 283, 284, 291, 312, 315, 334 a 340.

bočná ulica – pri vode, dom na parcele č. 165/1, domy č. 392, 393 a 383

hospodárske objekty na parcelách - 164/4, 219/40, 219/55 a dom s hospodárskym objektom na parcele č. 229/1

ulice na severnej strane sídla - domy č. 483, 484, 485, 486, 487, 488, 359, domy na parcelách č. 166/1 a 166/2, domy č. 497, 499, 500, 501, 502, 505, 509, 510, 511, 526, 528, 529, 533, 534, 541, 543, 546, 607 a 616.

Objekty vhodne dotvárajúce prostredie pamiatkového územia sú v grafickej prílohe vo výkrese č. 3 – **Územný priemet Zásady ochrany pamiatkového územia** vyznačené čiernym šikmým šrafovaním.

budova katolíckej fary č.1 (parc. č. 1/2)

domy č. 6,7 a 9 (parc. 5/1,3 6/1,3 7)

budova evanjelickej fary č.122 (parc. č. 42/1)

dom č.124 (parc. 36/1,2)

domy č.143, 145, 146 (parc. č. 53/1, 54/1, 55/1)

dom č.147 (parc. č. 58/1)

dom č.148 (parc.č. 59/1,2)

dom č.151 (parc. č. 61/1,2)

dom č.154 (parc. č. 63/1,2)

dom č.178, 179 (parc. č. 68/8,9)

domy č. 180,181,183 (parc. č. 70/1,2,3 1 71/1)

dom č. 184 (parc. č. 72/1)

dom č. 1038 (parc. č. 74/4)

dom č. 185 (parc. č. 74/1)

dom č. 190 (parc.č.78/1)

dom č. 198, 199 (parc. č. 82/1,2)

dom č. 202 (parc.č. 84/1)

dom č. 203 (parc. č. 85/1)

dom č. 204 (parc. č. 86/1)

dom č. 206, 207, 208, 209 (parc. č. 87/15)

domy č. 202, 203, 204, 206-7-8-9

dom č. 206, 207, 208, 209 (parc. č. 87/15)

drevené domy (parc. 89/3, 89/4)

zástavba domov č. 242, 244 (parc. č. 91/1, 93/1)

dom č. 242-243 (parc. č. 91/1)

dom č. 244-245 (parc. č. 93/1)

dom č. 251, 252 (parc. č. 97/1)

dom č. 253, 254 (parc. č. 98/1)

dom č. 255, 256 (parc. č. 99/1,2)

dom č. 259 (parc. č. 101/1,2)

dom č. 263 (parc. č. 103/1)

dom č. 264 (parc. č. 104/1)

dom č. 266 (parc. č. 106/1)

dom č. 268, 269 (parc. č. 107/1)

dom č. 270 (parc. č. 108/1)

dom č. 729 (parc. č. 109/1,2)

dom č. 274 (parc. č. 111/1)

dom č. 277 (parc. č. 113/1,2)

dom na parcele č. 114/1

dom č. 279-280 (parc č. 115/1,2,3)

dom č. 281 (parc. č. 116/1,2)

dom č. 283 (parc. č. 117/1)

dom č. 284 (parc. č. 118/1)

Lányovský kaštieľ č. 291 (parc. č. 122/36)

dom č. 312 (parc. č. 125/8)

dom č. 315 (parc. č. 126/1)

dom č. 334 (parc. č. 144)

dom č. 340 (parc. č. 148/1,149)

dom č. 343 (parc. č. 152)

domy č. 346, 347 (parc. č. 154/1, 154/3)

dom č. - (parc. č. 165/1)

dom č. 392 (parc. č. 182/1)

dom č. 393 (parc. č.183/1,2)

dom č. 383 (parc. č. 171/1)

hospodársky objekt na parcele č.164/4

hospodárske objekty na parcele č. 219/40, 219/55

dom s hospodárskym objektom na parc. č. 229/1

dom č. 483, 484, 485 (parc. č. 225/1,3)

dom č. 486 (parc.č. 226)

dom č. 487 (parc. č. 227/1)

dom č. 488 (parc. č. 228/1)

dom č. 359 (parc. č. 170/1, 170/2)

dom na parcele č. 166/2

dom na parcele č. 166/1

dom č. 497, 498 (parc. č. 237/1,2)

dom č. 499 (parc. č. 238/1)

dom č. 500 (parc. č. 239/1)

dom č. 501 (parc.č.240/1)

dom č. 502 (parc. č. 241/1)

dom č. 505 (parc. č. 244/5)

dom č. 509, 510 (parc. č. 246/1, 246/2)

dom č. 511 (parc. č. 247/1,2)

dom č. 526 (parc. č. 251/1, 2)

dom č. 528 (parc. č. 252/1)

dom č. 529 (parc. č. 253/1)

dom č. 533 (parc. č. 256/1)

dom č. 534 (parc. č. 257/1)

dom č. 541 (parc. č. 262/1,2)

dom č. 543 (parc. č. 263/1)

dom č. 546 (parc.č.267)

dom č. 607 (prac. č. 270/1,2)

dom č. 616 (parc. č. 274/1)

2.7.4 Objekty nevhodne dotvárajúce prostredie – narušený urbanistický priestor

Rušivé objekty zasahujúce negatívne do jednotného architektonického výrazu sídla, stavebné objekty zasahujúce negatívne do historickej parcelácie sa v centrálnej časti pamiatkového územia, resp. v jeho okrajových polohách (zadné časti parcelácie s historickou zástavbou) nachádzajú len ojedinele. Tieto reprezentujú stavebné úpravy a prestavby pôvodných objektov, resp. novostavby na mieste pôvodnej, asanovanej zástavby.

Nenarušená urbanistická štruktúra pamiatkovej zóny poskytuje obmedzené možnosti na novú výstavbu. Túto možnosť poskytujú iba niektoré prieluky – plochy po asanácii historickej zástavby.

Plochy predstavujúce v grafickej časti narušený urbanistický priestor sú vo výkrese č. **3 – Územný priemet Zásady ochrany pamiatkového územia** vyznačené čiernym vodorovným šrafovaním.

budova Obecného úradu č. 2 (parc. č. 2/1)

budova – kultúrny dom a obchod č. 350 (parc. č. 155/1)

dom č. 342 (parc. č. 151/2)

dom č. 341 (parc. č. 150)

dom č. 336 (parc. č. 145/1)

2.8 Funkčné využitie objektov v pamiatkovom území

Pamiatkový fond v predmetnom území reprezentujú charakteristické obytné stavby a hospodárske budovy, občianske stavby a sakrálna architektúra. Súčasné funkčné využitie stavebného fondu je v súlade s ich pôvodnou funkciou, pričom v dôsledku ekonomických a sociálno-politických zmien, zmenou spôsobu života demografickým vývojom je pôvodné využívanie hospodárskych budov na ústupe. Hospodárske budovy tvoriace podstatnú časť zástavby historického jadra nie sú v súčasnosti intenzívne využívané pre svoj pôvodný účel.

Obytné domy sú využívané pre trvalé bývanie, evidentný je fenomén postupného vyľudňovania centrálnej časti obce a snaha o vytváranie nových obytných štruktúr pre individuálne bývanie riešených so štandardom na úrovni dnešnej doby, lokalizovaných mimo pôvodne zastavané územie sídla.

Časť zástavby pôvodných obytných domov mení svoje pôvodné využitie – forma trvalého bývania sa mení na sezónne rekreačné využívanie. Pôvodné využitie časti pamiatkového fondu s funkciou výrobnou vo forme remesiel zaniklo.

Sakrálné stavby sú využívané intenzívne v súlade s ich pôvodnou funkciou.

Súčasné funkčné využitie autenticky zachovanej architektúry nie je v rozpore so záujmami ochrany pamiatkového fondu.

2.9 Spolupráca na regenerácii pamiatkového územia

Podmienkou trvalého zachovania urbanistických, architektonických a umelecko-historických hodnôt pamiatkovej zóny je dosiahnutie koordinovanej a sústavnej spolupráce všetkých zainteresovaných subjektov zodpovedných za ochranu pamiatkového fondu v intenciách platnej legislatívy.

Ochrana pamiatkového fondu predstavujúca základnú ochranu kultúrnych pamiatok a základnú ochranu pamiatkového územia je uskutočňovaná v súlade s platnou legislatívou za účasti orgánov štátnej správy (pamiatkový úrad, stavebný úrad), orgánov územnej samosprávy (obecný úrad Hybe) v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností. Cieľom je zabezpečenie zachovania pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý stavebno-technický stav, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využívania jednotlivých stavieb, areálov a urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

- zvýšiť právne vedomie vlastníkov nehnuteľností, pretrváva celospoločenský problém súvisiaci s nedostatočným rešpektovaním platných právnych noriem v oblasti výkonu stavebného práva a tým i k nedostatočnému akceptovaniu požiadaviek ochrany pamiatkového fondu
- skvalitniť osvetovú činnosť a informovanosť subjektov ovplyvňujúcich kvalitu životného prostredia súčasťou ktorého je i ochrana kultúrneho dedičstva
- iniciovať aktívnu spoluúčasť obyvateľov sídla (ochrana historických miest sa týka predovšetkým ich obyvateľov – princípy a ciele Washingtonskej charty

2.10 Prehľad v súčasnosti platných ako aj rozpracovaných územno-plánovacích dokumentácií

V roku 1988 bola spracovaná územnoplánovacia dokumentácia ÚPN-Z Hybe – Komplexný urbanistický návrh, autor : URBION Žilina
dokumentácia schválená obecným zastupiteľstvom, uznesenie č. 38/1993, zo dňa 22.11.1993

Platná územnoplánovacia dokumentácia :

Koncept územného plánu obce (K ÚPN-O Hybe)

autor : Ing. arch. Monika Callová, autorizovaný architekt, január 2007
dokumentácia prerokovaná 15.12.2006 – 20.01.2007

Územný plán Veľkého územného celku Žilinského kraja (ÚN VÚC ŽK)

spracovateľ : Združenie „VUC“ Žilina, Ing. arch. Pavel Kropitz, autorizovaný
architekt, Ing. Marián Pivarči, autorizovaný architekt a kolektív
dokumentácia schválená Uznesením vlády SR č. 223/98 z 26.05.1998

Zmeny a doplnky Územného plánu Veľkého územného celku Žilinského kraja č.1 (ZaD
ÚPN VÚC ŽK)

autor : Ing. arch. Pavel Kropitz autorizovaný architekt, Ing. Marián Pivarči, autorizovaný
architekt, dokumentácia schválená zastupiteľstvom ŽSK dňa 27.04.2005

Návrh územného plánu obce Hybe (N ÚPN-O Hybe)

autor : Ing. arch. Monika Callová, autorizovaný architekt, august 2007
dokumentácia schválená : Obecným zastupiteľstvom Hybe, uznesenie č. 34/2008
VZN č. 4/2008 zo dňa 13.06. 2008

Zmeny a doplnky Územného plánu Veľkého územného celku Žilinského kraja č. 2 (ZaD
ÚPN VÚC ŽK)

autor : Ing. arch. Marián Pivarči, autorizovaný architekt, júl 2006
dokumentácia schválená zastupiteľstvom ŽSK

Zmeny a doplnky Územného plánu Veľkého územného celku Žilinského kraja č. 3 (ZaD
ÚPN VÚC ŽK)

autor : Ing. arch. Róbert Toman, autorizovaný architekt, február 2008
dokumentácia schválená zastupiteľstvom ŽSK

Platná územnoplánovacia dokumentácia – stupeň územný plán obce **ÚPN-O HYBE (jún 2008)** z hľadiska ochrany pamiatkového územia stanovuje zásady ochrany a využitia kultúrno-historických hodnôt. V časti 3.9 Vymedzenie častí územia pre riešenie vo väčšej podrobnosti – v územnom pláne zóny (ÚPN-Z) sa uvádza : Preveriť urbanisticko-architektonické riešenie podrobnejšou územnoplánovacou dokumentáciou na úrovni územného plánu zóny okrem iných častí katastra Hybe i lokalitu – územie vyhlásenej pamiatkovej zóny z dôvodu zachovania historicko-pamiatkových hodnôt (zásady ochrany pamiatkového územia vypracovať v súlade s § 29 Zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu) !

3. POŽIADAVKY NA PRIMERANÉ FUNKČNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA, NA ZACHOVANIE, ÚDRŽBU A REGENERÁCIU HISTORICKÉHO PÔDORYSU A PARCELÁCIE, OBJEKTOVEJ SKLADBY, VÝŠKOVÉHO USPORIADANIA OBJEKTOV, PRVKOV INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU, CHARAKTERISTICKÝCH POHĽADOV, SILUETY A PANORÁMY, ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZÍSK A ĎALŠÍCH KULTÚRNYCH A PRÍRODNÝCH HODNÔT

3.1 Základné požiadavky ochrany pamiatkového územia

Pamiatkovú ochranu v pamiatkovom území je možné charakterizovať ako **systematickú reguláciu vývoja územia** s ohľadom na zachovanie pamiatkových hodnôt s cieľom zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja pamiatkového územia.

Prioritou je zachovanie urbanistickej osnovy, historickej parcelácie a architektonických hodnôt reprezentovaných autentickou zástavbou in situ.

Základné požiadavky ochrany pamiatkového územia :

- ochrana pôdorysnej štruktúry sídla – kolonizačnej formy osídlenia s pravidelne formovaným ústredným priestorom námestia
- ochrana historickej parcelácie
- ochrana pôdorysnej skladby zástavby vývojovo vyformovanej v období 19. storočia
- ochrana hmotovej skladby zástavby
- ochrana dominánt
- ochrana kompozičných vzťahov priestorov sídelnej štruktúry
- ochrana funkcií, ktoré si sídlo získalo počas svojej histórie
- zachovanie krajinného obrazu
- zachovanie zelene a fenoménu vodného toku

3.2 Požiadavky na primerané funkčné využitie územia

Súčasnú funkčné využitie pamiatkového územia je v súlade s jeho zachovanými pamiatkovými hodnotami. Konkrétne využívanie jednotlivých objektov zodpovedá ich pôvodným funkciám s rôznou intenzitou užívania, Súčasnú funkčné využitie územia nie je nutné radikálne meniť z hľadiska zastúpenia jednotlivých funkcií (bývanie, služby, voľný čas).

Revitalizácia obytnej štruktúry je však nevyhnutná (úbytok trvalo obývaných domov), prípustná je čiastočná reprofiliácia bytového fondu pre účely rekreačného využitia. Okrem rekreačnej funkcie so sezónou i celoročnou prevádzkou sú prípustné aktivity súvisiace s cestovným ruchom, ktoré nezaťažia územie nad prípustnú mieru.

Formovanie sídla s rekreačnou funkciou v dotyku s územím Tatranského národného parku umožní využitie existujúceho stavebného fondu s humanistickou mierkou, dobovým koloritom a charakteristickou atmosférou – protipól trendu budovania rekreačných zariadení formou apartmánových domov, resp. prázdninových bytov v podhorskom pásme TANAPU s nárokom na zábery pôdneho fondu a potrebami na budovanie novej kompletnej technickej infraštruktúry.

Prípustná je zmena funkčného využitia nevyužívaných hospodárskych objektov pri akceptovaní ich pamiatkových hodnôt (hodnoty krajinné, urbanistické a architektonické). Tieto objekty reprezentujú stavebný fond dotvárajúce prostredie pamiatkového územia.

3.3 Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie

Historický pôdorys a parcelácia, ktorá prešla historickým vývojom je v súčasnosti prezentovaná intaktne zachovaným tvarom námestia, ktoré je základom pôdorysnej štruktúry sídla.

- **historická pôdorysná štruktúra pamiatkového územia musí byť zachovaná**

Vzhľadom k tomu že v území sa nenachádzajú rušivé novodobé zásahy nie je nutné uplatňovať ideové východiská pôdorysnej rehabilitácie. Všetky budúce stavebné aktivity musia rešpektovať historický pôdorys bez zmien hlavných urbanizačných osí.

Parcelácia charakterizuje hustotu, smer, tvar a priečne delenie parciel. Parcelácia predstavuje neoddeliteľnú súčasť historickej a pamiatkovej identity sídla.

- **nemeniť parceláciu oproti výslednému historickému stavu**

(stav pred 2. svetovou vojnou – katastrálna mapa obce z konca 19. storočia)

Pôdorysná skladba zástavby zahŕňa umiestnenie (polohu) jednotlivých objektov vo vzťahu k ich parcele ako celku, ďalej vo vzťahu k susedným objektom (pravidelnosť radenia, vzájomné rozostupy) a prirodzene i vo vzťahu k verejnej komunikácii či verejnému priestoru (orientácia stavieb). Zahŕňa súčasne charakter usporiadania parcely týkajúci sa skladby jednotlivých objektov domov a usadlostí a tiež mieru zastavanosti parcely. Pôdorysná skladba zástavby je pre identitu sídla zásadne dôležitá, plasticky vypovedá o jeho vývoji.

- **zachovať pôdorysnú skladbu zástavby**
- **neprípustné je intenzívne zahusťovanie zástavby**

Podmienka neprípustného zahusťovania sa týka i prístavieb v zadných, dvorových častiach parciel. Za primeraný sa považuje stupeň zastavania plochy, ktorý zodpovedá zastavanosti susedných parciel.

3.4 Požiadavky na zachovanie objektivej skladby pamiatkového územia

Súčasnú objektovú skladbu ponechať bez zmeny.

Výstavba nových stavebných objektov v predmetnom území je neprípustná. Cieľom je údržba, konzervovanie, oprava, adaptácia a rekonštrukcia existujúceho stavebného fondu.

Zachovať všetky tri typy objektivej skladby obytných domov vrátane aditívneho radenia hospodárskych objektov do hĺbky parcely :

- **pôdorys domu s krytou sieňou a bránou**
- **pôdorys domu po šírke parcely s krytou sieňou a bránou**
- **pôdorys typického obytného domu po dĺžke parcely s otvorenou sieňou s charakteristickým radením objektov do hĺbky parcely**
- **zachovať objektovú skladbu sakrálnych a profánnych stavieb postavených na území pamiatkovej zóny do konca 19. storočia**

Jednotlivé architektúry sú vo vzájomnej harmónii bez kontroverzných vzťahov.

Objekty pôvodne tvorila zástavba drevených zrubových domov s hospodárskymi objektmi radenými za obytným domom. Historická analýza stavebných materiálov v rámci jednej oblasti alebo v jednej lokalite ukazuje, že sa naraz v rôznej kvantite a kvalite používalo niekoľko druhov stavebných materiálov, pričom bolo rozhodujúce funkčné, stavebné a spoločenské určenie stavby. V Liptove si koncom 19. storočia murári stavali tehlové domy, zatiaľ čo roľníci ostávali verní dreveným stavbám.

V pamiatkovom území sú doposiaľ zastúpené obidve formy, pričom drevená architektúra sa najviac zachovala v lokalite Jericho a menej v Kúte. Hlavné námestie a zástavba lemujúca štátnu cestu je reprezentovaná murovanými domami z kameňa neskôr z pálenej tehly. Tvar murovaného domu hmotovo a dispozične vychádza z pôvodného dreveného trojpriestorového domu, zastrešený je sedlovou strechou s murovaným štítom orientovaným do verejného priestoru. Na novších murovaných domoch zo začiatku 20. storočia je evidentný vplyv maďarskej secesie.

3.5 Požiadavky na výškové usporiadanie objektov v pamiatkovom území

Hmotová skladba zástavby zahŕňa predovšetkým počet podlaží (a ich absolútnu výšku) a tvar, sklon a orientáciu striech. Je úzko spojená s vlastnou pôdorysnou skladbou zástavby a zásadným spôsobom podmieňuje charakter priestoru sídla a je pre jeho vnímanie rozhodujúci, lebo samotný pôdorys je vlastne obyčajným abstraktným priemetom zástavby a priestorov do území a ako taký nie je bezprostredne vnímaný.

Hmotová skladba zástavby je výsledkom komplikovaného historického vývoja, regionálneho kontextu a charakteru zástavby.

- **nemeniť výslednú historickú podlažnosť pôvodnej zástavby (jedno nadzemné podlažie a podkrovie)**
- **zachovať podlažnosť a súčasnú výškovú hladinu zástavby**
- **neprípustná je nadstavba pôvodnej murovanej a drevenej architektúry rodinných domov**

Na území vidieckej pamiatkovej zóny sa v súčasnosti nenachádza žiadny stavebný objekt pôsobiaci rušivo, výškovým usporiadaním negatívne zasahujúci do prostredia pamiatkovej zóny.

3.6 Požiadavky na prvky interiéru a uličného parteru

Drobná architektúra v pamiatkovom území je reprezentovaná oplotením parciel medzi domami vymedzujúcim vlastnícke vzťahy a pamätníkovou tvorbou z minulého storočia umiestnenou vo verejných priestoroch sídla.

Klasický uličný parter vzhľadom na štruktúru a typológiu historickej zástavby vidieckeho charakteru v pamiatkovom území absentuje. Chránené historické priečelia spoluvytvárajúce atmosféru vnútorného priestoru námestia a jednotlivých ulíc pamiatkovej zóny predstavujú utilitárne úpravy vychádzajúce z funkcie obytného domu a hospodárskeho dvora. Parter v tomto špecifickom prostredí reprezentuje prízemie jednotlivých stavieb (objekty sú podpivničené so vstupom do pivnice v osi priečelia), podlažie orientované do verejného priestranstva, resp. rovinná časť pred stavebnými objektmi vo forme predzáhradky.

Na území pamiatkovej zóny je prípustné :

- **obnova pôvodného murovaného a dreveného oplatenia, pri zachovaní tradičného tvaroslovia, materiálu a architektonického výrazu a jednoduchej konštrukcie**
- **zachovať autentické formy parteru v území, tvorené priečeliami historickej architektúry**
- **zachovať lokalizovanie existujúcich pamätníkov prezentujúcich historické udalosti v sídle**
- **pri navrhovaní prvkov malej architektúry v rámci regenerácie verejných priestorov uplatniť kvalitný novotvar ako novú kultúrnu vrstvu zodpovedajúcu obdobiu svojho vzniku**

Na území pamiatkovej zóny je neprípustné :

- **úpravy parteru s uplatnením nepôvodných foriem, tvaroslovia, technológií a materiálovej bázy (napr. použitie umelého kameňa, plastových a drevených obkladov, nepôvodných farebných náterov a povrchových úprav a pod.).**

3.7 Požiadavky na zachovanie charakteristických pohľadov v území

Urbanistické dominanty (rímskokatolícky kostol Všetkých svätých, evanjelický kostol, budova pôvodnej ľudovej školy č.15 z roku 1902, murované meštianske domy č.147, č.185, č. 194, č. 297 a č. 309) sú vyvrcholením hmotovej štruktúry sídla. Najčastejšie sa jedná o vertikálne, vežové objekty (kostolné veže). Okrem dominant historických charakterizujú sídlo Hybe i dominanty z 19. a 20. storočia reprezentované profánnou architektúrou, ktorá sa funkčne vyčleňovala z bežnej zástavby a ktorých dominantné postavenie má preto i tiež priamy a lebo nepriamy ideový obsah.

Existencia a kompozícia dominant veží gotického rímskokatolíckeho kostola a evanjelického kostola, školských stavieb je pre sídlo Hybe charakteristická a umožňuje jeho identifikáciu v diaľkových pohľadoch.

- zachovať výškové dominanty sídla reprezentované kostolnými vežami
- zachovať charakteristické pohľady - chránené pohľadové uhly v interiéri pamiatkového územia
- zachovať charakteristické pohľady - pohľadové uhly z interiéru na krajinný obraz
- zachovať chránené diaľkové pohľadové uhly na pamiatkové územie

Pohľadové uhly sú vyznačené v grafickej časti dokumentácie, výkres č.1 – Širšie vzťahy a výkres č. 3 Územný priemet zásady ochrany pamiatkového územia.

výšková dominanta – ev. a. v. kostol

výšková dominanta – rímsko-katolícky kostol

panoramatický pohľad na krajinný obraz

historický panoramatický pohľad na krajinný obraz s dominantami sakrálnych stavieb
(archív PÚ SR, PH 62/9)

3.8 Požiadavky na ochranu siluety a panorámy územia

Silueta pamiatkového územia je formovaná strešnou krajinou a okolitým krajinným prostredím. Intaktne zachovaná historická štruktúra vymedzujúca priestor námestia a ulicovú zástavbu po obidvoch stranách komunikačnej siete je v siluete formovaná výškovou hladinou obytných domov reprezentujúcich dve nadzemné podlažia a podkrovia. Charakteristická výšková hladina zástavby obytných domov je lokálne akcentovaná zvýšenou niveletou zástavby historicky mladších budov s funkciou občianskej vybavenosti.

Výškovými dominantami sídla sú jednoznačne objekty sakrálnej architektúry : rímsko-katolícky kostol Všetkých svätých, situovaný v centrálnej polohe námestia a evanjelický kostol, ktorý sa nachádza severovýchodne od námestia.

Pamiatkové hodnoty sídla tvorené jeho jedinečnou siluetou sú evidentné pri panoramatických pohľadoch (letecké snímky vid' fotografická príloha strana č. 28 až strana č. 32).

- **obmedziť výstavbu výškových objektov a technických zariadení negatívne zasahujúcich do siluety a panorámy pamiatkového územia**

3.9 Požiadavky na zachovanie archeologických nálezísk

Na území pamiatkovej zóny sa archeologické náleziská nenachádzajú. Archeologický ústav SAV Nitra v Centrálnnej evidencii archeologických nálezísk neeviduje v tomto území žiadne archeologické nálezisko.

V pamiatkovom území Hybe je evidovaný archeologický nález :

1. Rímskokatolícky kostol Všetichsvätých, č. ÚZPF 311/0 – *poklad strieborných mincí z konca 17. Storočia a začiatku 18. storočia, nájdený v roku 2006.*

V katastri obce Hybe je evidovaný archeologický nález :

2. *Bližšie neznáme miesto v obci – poklad strieborných mincí z prvej polovice 17. storočia, nájdený v nádobe v roku 1869.*

Nakoľko nie je možné vylúčiť prítomnosť doposiaľ neznámych archeologických nálezov/nálezísk v predmetnom pamiatkovom území je nevyhnutné pri akomkoľvek zámere úpravy nehnuteľnosti kedy súčasťou stavebných prác budú aj zemné a výkopové práce požiadať o vyjadrenie Krajský pamiatkový úrad Žilina, ktorý určí podmienky za akých je možné výkopové práce realizovať.

- v prípade archeologického nálezu (neodkrytej huteľnej veci alebo neodkrytej nehnuteľnej veci, zistenej metódami a technikami archeologického výskumu) o jeho ochrane a prezentácii rozhodne pamiatkový orgán podľa jeho charakteru, stupňa zachovania a výpovednej hodnoty
- ak počas stavebných prác dôjde k archeologickým nálezom, podľa § 127 ods. 1 a 2 stavebného zákona určí príslušný stavebný úrad po dohode s krajským pamiatkovým úradom podmienky zabezpečenia archeologických nálezov
- ak sa vec pamiatkovej hodnoty nájde mimo povoleného výskumu, musí to nálezca ohlásiť krajskému pamiatkovému úradu priamo alebo prostredníctvom obce. Oznamenie o náleze je povinný urobiť nálezca alebo osoba zodpovedná za vykonávanie prác, pri ktorých došlo k nálezu, najneskôr na druhý pracovný deň po jej nájdení (§ 40 ods. 2 pamiatkového zákona)
- nález sa musí ponechať bez zmeny až do obhliadky krajským pamiatkovým úradom alebo ním poverenou odborne spôsobilou osobou, najmenej však tri pracovné dni odo dňa oznámenia nálezu, najmä zabezpečiť ho proti poškodeniu, znehodnoteniu, zničeniu a odcudzeniu. Archeologický nález môže vyzdvihnúť iba oprávnená osoba metódami archeologického výskumu (§40 ods. 3 pamiatkového zákona)

3.10 Požiadavky na zachovanie ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia

strešná krajina

Všetky strechy sú šikmé, prevažujú sedlové strechy s charakteristickými formami štítových stien v kombinácii so strechami valbovými. Strešná krytina predstavuje historicky prezentovanú kontinuitu od pôvodnej drevenej šindľovej krytiny, cez keramickú pálenú krytinu – škridlu až po cementovú krytinu (sučiansku škridlicu) a vlákno-cementovú krytinu – eternit. Základnou požiadavkou zachovania strechy je jej bežná údržba. Každá zmena výrazu strechy, jej nové architektonické a materiálové riešenie zásadne ovplyvní vzhľad celej hmotovo-priestorovej štruktúry a krajinného priestoru.

Z uvedených dôvodov je žiaduce zachovanie historických krovov, voľných podkroví, tradičných strešných krytín, detailov a nedotknutého vzhľadu striech ako celku, rovnako ako zachovanie celého urbanistického krajinného kontextu.

- **zachovať pôvodný tvar zastrešenia, výšku hrebeňa, sklony strešných rovín**
- **prezentovať tradičné strešné detaily, strešné vikiere presvetľujúce charakteristické zaklenuté priestory podkroví**
- **pri obnove pamiatkového fondu preferovať tvrdú skladanú krytinu (keramickú pálenú, resp. vlákno-cementovú) v dobovej farebnosti**

s uplatnením tradičných remeselných detailov

- perforácia strešných rovín a presvetlenie podkrovných priestorov je prípustné pri použití strešných okien bez zásahu do siluety strešnej krajiny
- neprípustné je budovanie komínových telies a technických zariadení, ktorých poloha naruší pôvodný charakter

charakteristická strešná krajina murovaných domov
južná časť historického námestia

aditívne radenie sedlových striech

historická zeleň

Historická zeleň je jedným z rozhodujúcich kvalitatívnych prvkov pamiatkovej zóny. Súčasná zeleň a zatravnené zelené plochy reprezentujú historickú zeleň len čiastočne. Ide o vzrastlú stromovú zeleň situovanú v blízkosti sakrálnych stavieb, v dotyku s vodným tokom a na miestnom cintoríne, ktorý situovaný mimo hraníc pamiatkovej zóny.

Stromy a kry patria medzi najvýraznejšie prírodné štrukturálne prvky ktoré dotvárajú charakter krajiny a sídla a majú dôležitú úlohu v ekologickej rovnováhe.

Pre trvalo udržateľný stav, stabilizáciu a rozvoj prvkov zelene uplatňovať nasledovné zásady :

- **trávnaté porasty v pamiatkovom území udržiavať kosením**
- **regulovať výsadbu zelene v zastavanom území tak, aby nezasahovala negatívne do prostredia pamiatkového územia (priehľady, pohľadové kužele, atakovanie stavebných objektov)**
- **zachovať charakteristickú výsadbu ovocných drevín v záhradách, vytvárajúcu vo vegetačnom období jedinečnú krajinársku kulisu**
- **pri náhrade poškodených drevín formou výrubu a následnej výsadbe uplatniť pôvodné druhy a taxóny, typické pre danú lokalitu a jej krajinné prostredie – koncepcná výsadba drevín**
- **zachovať solitérne dreviny, zachovať pomer trávnatých plôch**
- **zamedziť úspešným vplyvom zvýšením antropogénneho tlaku v krajine s cieľom udržania cennej krajinnej štruktúry**

Záhrady s ovocnými stromami situované v priestoroch medzi obytnou a hospodárskou časťou stavieb, resp. za humnami ktoré sú intaktne zachované a určujú krajinný ráz, zachovať bez výraznej plošnej redukcie a zásahov do tradičnej flóry.

vzrastlá solitérna zeleň na cintoríne

vegetácia – brehový porast lemujúci vodný tok

zeleň na cintoríne

pomer zelenej plochy k zástavbe sídla - cintorín

vodný tok

Vodný tok – Hybica spolu s jeho prítokom ako rozhodujúci prvok urbanizácie územia je významným fenoménom formujúcim prostredie pamiatkovej zóny.

- **zachovať v súčasnej trase s krajinárskou úpravou brehov**
- **zamedziť pokračovaniu necitlivej regulácie toku v centrálnej časti obce**

pravostranný prítok Hybice

časť zregulovaného vodného toku Hybice

vodný tok Hybice bez zásadnej regulácie s prirodzeným brehovým porastom

regulovaný vodný tok Hybice v severnej časti zastavaného územia

brehy Hybice s prirodzeným vegetačným krytom v dotyku s mostným objektom

doprava

Pamiatková zóna je prístupná existujúcou komunikačnou sieťou, v rámci zastavaného územia je vygenerovaná sieť obslužných komunikácií zabezpečujúca dopravnú obsluhu v území.

Požiadavky na riešenia dopravy v pamiatkovom území :

- **ponechať sieť historicky vytvorených komunikácií v pôvodnom smerovaní**
- **statickú dopravu riešiť formou ktorá negatívne neovplyvní prostredie pamiatkovej zóny**
- **zachovať pešie komunikačné ťahy vrátane premostení cez rieku Hybica**

výber a použitie stavebných materiálov

Pri údržbe a obnove pôvodnej historickej štruktúry – autentickej architektúry na území pamiatkovej zóny požadujeme zachovanie autentického materiálu v čo najväčšom rozsahu. Ide o tradičné regionálne stavebné materiály.

Pri uplatnení konzervačnej metódy v prípade obnovy národných kultúrnych pamiatok situovaných v pamiatkovom území, ktorej cieľom je zastavenie resp. spomalenie

prírodného procesu chátrania historickej substancie, je možné použiť jedine prírodný stavebný materiál, ekologicky nezávadný, opracovaný a pre stavebnú obnovu pripravený tradičnými stavebnými technológiami. Pri zásahoch do historických objektov zapísaných v ÚZPF minimalizovať rozsah súdobých stavebných materiálov chemicky vyrábaných a **uplatniť zásadu reverzibilitnosti**. Fyzikálne procesy spojené s obnovou nesmú zničiť pôvodný materiál a nesmú byť prekážkou neskorších zásahov.

V prípade obnovy pamiatkového fondu s nižším stupňom ochrany je prípustné uplatnenie adekvátnych súčasných stavebných materiálov a technológií umožňujúcich zachovanie a prezentáciu pamiatkových hodnôt.

charakteristické kamenné murivo obvodových stien, domov lomový kameň z miestnych zdrojov

charakteristický pôvodný stavebný materiál drevo a kameň

V prípade realizácie novej výstavby na území pamiatkovej zóny je prípustné uplatnenie novodobých materiálov a technológií, ktoré spolu s aktuálnym architektonickým výrazom môžu obohatiť historické prostredie o ďalšiu výtvarnú a pocitovú dimenziu aj bez straty hodnôt pamiatkového územia.

zásady riešenia infraštruktúry

Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd je projekčne riešené v nadväznosti na realizovanú kanalizačnú sieť pokrývajúcu časť územia. Odkanalizovanie niektorých častí sídla je v súčasnosti riešené odvádzaním odpadových vôd bez čistenia do recipientu Hybice.

Súčasná sieť vybudovaná v centrálnej časti obce je nevyhovujúca. Splaškové odpadové vody z ostatných častí obce sú zachytávané v žumpách a septikoch a vypúšťané sú bez čistenia do potoka.

Pre obec Hybe je navrhnutá splašková kanalizácia vrátane čerpacích staníc a domových prípojok. Splašková kanalizácia je navrhnutá pozdĺž zástavby v gravitačnom prevedení. Čistiareň odpadových vôd je situovaná mimo pamiatkové územie - (PDÚR 01.2006 Hydrocoop s.r.o. Bratislava).

- **trasovanie inžinierskych sietí musí rešpektovať pamiatkové hodnoty sídla, historickú parceláciu a polohu pamiatkových objektov**
- **situovanie technických zariadení IS (meranie, riešenie pripojenia IS) realizovať bez negatívnych zásahov do pamiatkového fondu a jeho prostredia**
- **neprípustné je situovanie spoločných veľko-rozmerových technických zariadení na objektoch, priestorových nosičoch a priestranstvách v PZ**

4. ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Pre dosiahnutie trvalej primeranej ochrany pamiatkového územia, zabezpečenia zodpovedajúcej hodnoty pamiatkového fondu, jeho vhodného využívania a prezentácie pamiatkových hodnôt je potrebné dodržiavanie požiadaviek uvedených v bode 3. Zásad ochrany pamiatkového územia Hybe.

Zmyslom vyhlásenia vidieckej pamiatkovej zóny Hybe v roku 1991 bolo zaistenie ochrany prostredia sídla ako celku, rešpektovanie jeho historického charakteru a špecifických pamiatkových hodnôt. Pamiatková zóna Hybe si zachovala svoje historické, krajinárske, urbanistické, architektonické, umeleckohistorické hodnoty v nezmenenom rozsahu od doby jej vyhlásenia.

Zachovaná je pôdorysná schéma zóny, jej historická parcelácia, intaktná je priestorová a objemová skladba zástavby so zachovanou autentickou architektúrou a charakteristickým výrazom, málo narušená je historická zeleň situovaná v centrálnej polohe sídla.

Cieľom pamiatkovej ochrany je zachovať všetky urbanistické a architektonické hodnoty vidieckeho sídla bez obmedzenia jeho ďalšieho vývoja, resp. jeho chránenej časti. Zmyslom legislatívnej ochrany a podriadenia stavebných aktivít dohľadu pamiatkovej starostlivosti je to, aby v pamiatkovej zóne Hybe mali pamiatkové hodnoty prednosť pred záujmami konkrétneho stavebníka, aby v sídle naďalej vznikali nové urbanistické a architektonické hodnoty, nie však na úkor hodnôt historických, ale v zhode.

5. PRÍLOHY

5.1 Zoznam podkladov

- Kol.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku (Encyklopedický ústav SAV Bratislava, 1978)
- Kol.: Hybe včera a dnes, na pamiatku sedemstého výročia založenia mesta (Stredoslovenské vydavateľstvo v Banskej Bystrici 1967)
- Svetlík, J.: Hybe voľakedy a dnes, (Vlastivedný časopis, ročník XIV. 1965)
- Slivka, K., Hrbek, R., Boroš, M.: Dejiny Horného Liptova, (Mestský národný výbor v Liptovskom Hrádku a Národopisné múzeum v Liptovskom Hrádku, 1969)
- Mencl, V.: Lidová architektura v Československu Akademia Praha 1980)
- Zibrin, P.: Vnímanie urbanistického priestoru, Bratislava Alfa 1988
- Ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch ICOMOS diel Charty a odporúčania (Bratislava 2002)
- Ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch ICOMOS Charty, smernice, rezolúcie (Bratislava 2003)
- Ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch ICOMOS 2. Diel – Deklarácie (Bratislava 2004)
- www. obec hybe
- Mapový podklad – Hybe m 1 : 1000 © Inžinierska a projektová kancelária Ing. Uhrík mapa vykazuje stav ku dňu 02.08.2007

5.2 Zoznam historickej dokumentácie

- Historické mapy sídla Hybe z obdobia prvého, druhého a tretieho vojenského mapovania a katastrálna mapa z obdobia konca 19. storočia (strany 54-59)
- Historické fotografie (strany 60-65)

5.2.1 PRÍLOHA – HISTORICKÉ MAPY SÍDLA HYBE

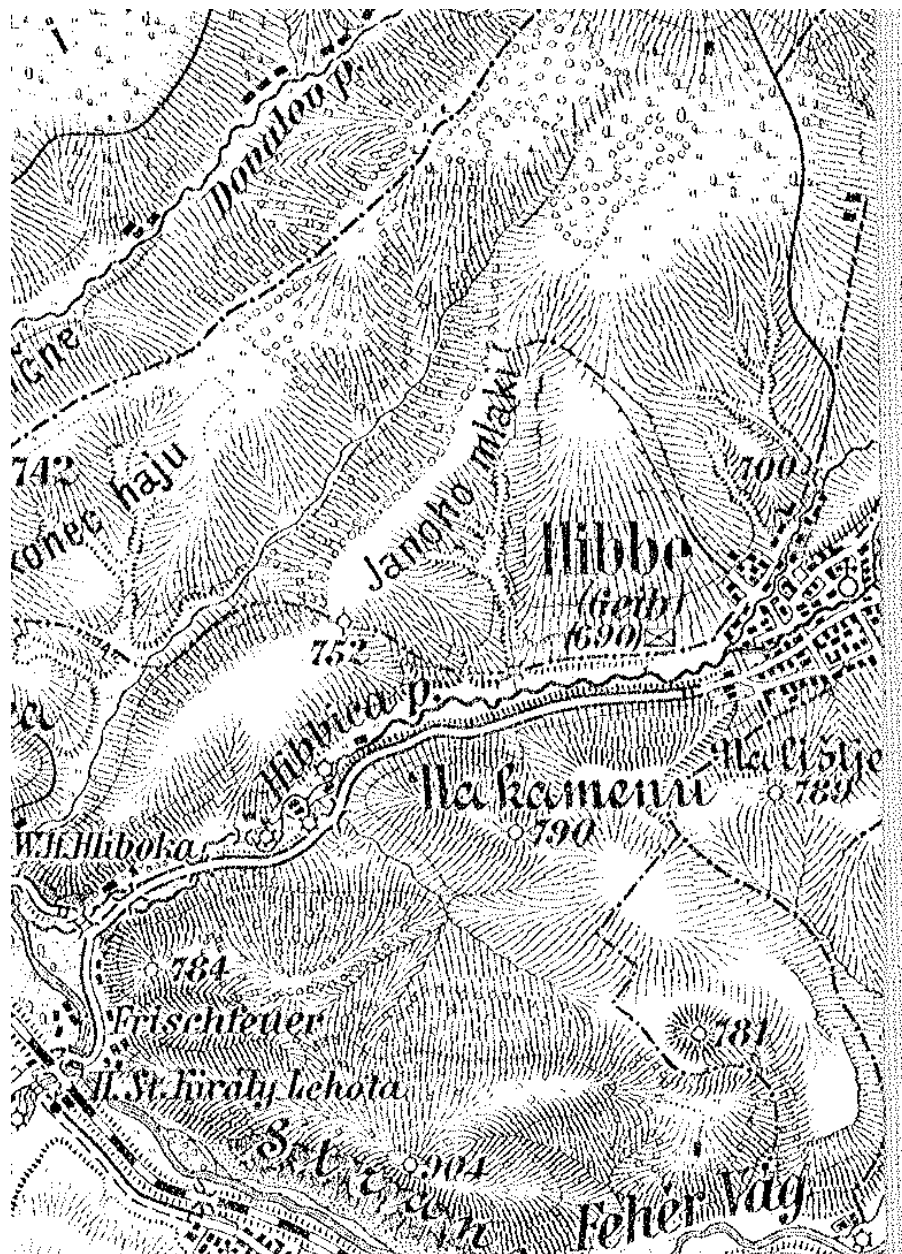
historická mapa, Prvé vojenské mapovanie, rok 1782, Vojenský historický ústav a múzeum v Budapešti – Hadtörténeti Intézet és Múzeum Budapest a Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava

Prvé vojenské mapovanie prebiehalo v období rokov 1769 - 1784

historická mapa, Druhé vojenské mapovanie, rok 1845, Vojenský historický ústav a múzeum v Budapešti – Hadtörténeti Intézet és Múzeum Budapest a Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava

Druhé vojenské mapovanie prebiehalo v období rokov 1806 -1869

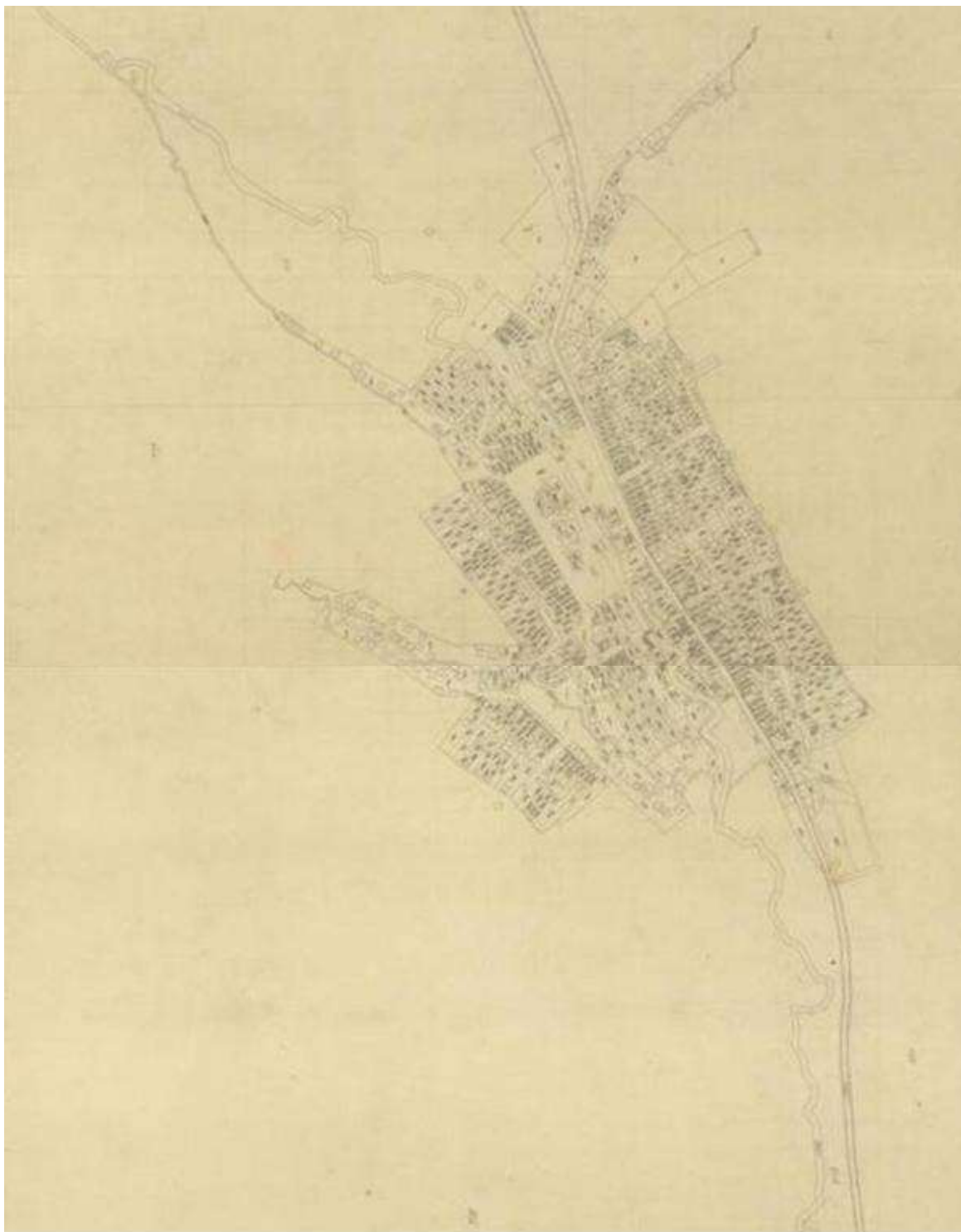
fragment historickej mapy sídla Hybe vydanéj v ČSR podľa Tretieho vojenského mapovania, ktoré prebehlo v Rakúsko-Uhorsku koncom 19. storočia (časť 1.) od roku 1876

fragment historickej mapy sídla Hybe vydané v ČSR podľa Tretieho vojenského mapovania, ktoré prebehlo v Rakúsko-Uhorsku koncom 19. storočia (časť 2.) od roku 1876

historická mapa, Tretie vojenské mapovanie, rok 1876, Vojenský historický ústav a múzeum v Budapešti – Hadtörténeti Intézet és Múzeum Budapest a Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava

historická mapa sídla Hybe z konca 19. storočia
Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava

Poznámka :

Zaujímavý je zaužívaný názov jednotlivých častí dnešných Hýb. Hlavná ulica je na západe pomenovaná „Jeruzalem“, na východnej strane „Betlehem“. Od Jeruzalemu na sever sa začína ulica „Jericho“, ústiaca do námestia s rovnomeným názvom. Ulica z pravej strany Hybice má názov „Betánia“. Je možné že stará osada Malá Hyba ležala na východe vyše dnešných Hýb a bola tvorená dvomi súbormi Betlehemom a Betániou, a staré mesto Veľkú Hybu tvorili súbory Jeruzalem a Jericho.

5.2.2 PRÍLOHA – HISTORICKÉ FOTOGRAFIE

Staršie vyobrazenia sídla, vrátane dobových pohľadníc ako súčasť historickej ikonografie umožňujú poznanie historicky staršej hmotovej štruktúry sídla a jednotlivých stavieb, jeho charakteristického obrazu vrátane stavebných materiálov, architektonických detailov, kompozície zelene, povrchu a vedení komunikácií.

1. Hybe – centrálna časť sídla, rímskokatolícky kostol Všetkých svätých

2. Hybe – centrálna časť sídla, silueta s vežami sakrálnych stavieb, začiatok 20. storočia

3. Hybe – situovanie sídla v krajinnom prostredí, v pozadí na horizonte vrchol Kriváňa, panoramatický pohľad z Hôrky

4. Hybe – ulica, evanjelická fara (1892-1983) a bývalá ľudová evanjelická škola, postavená v rokoch 1908-1909 podľa projektu M. M. Harminca z roku 1902

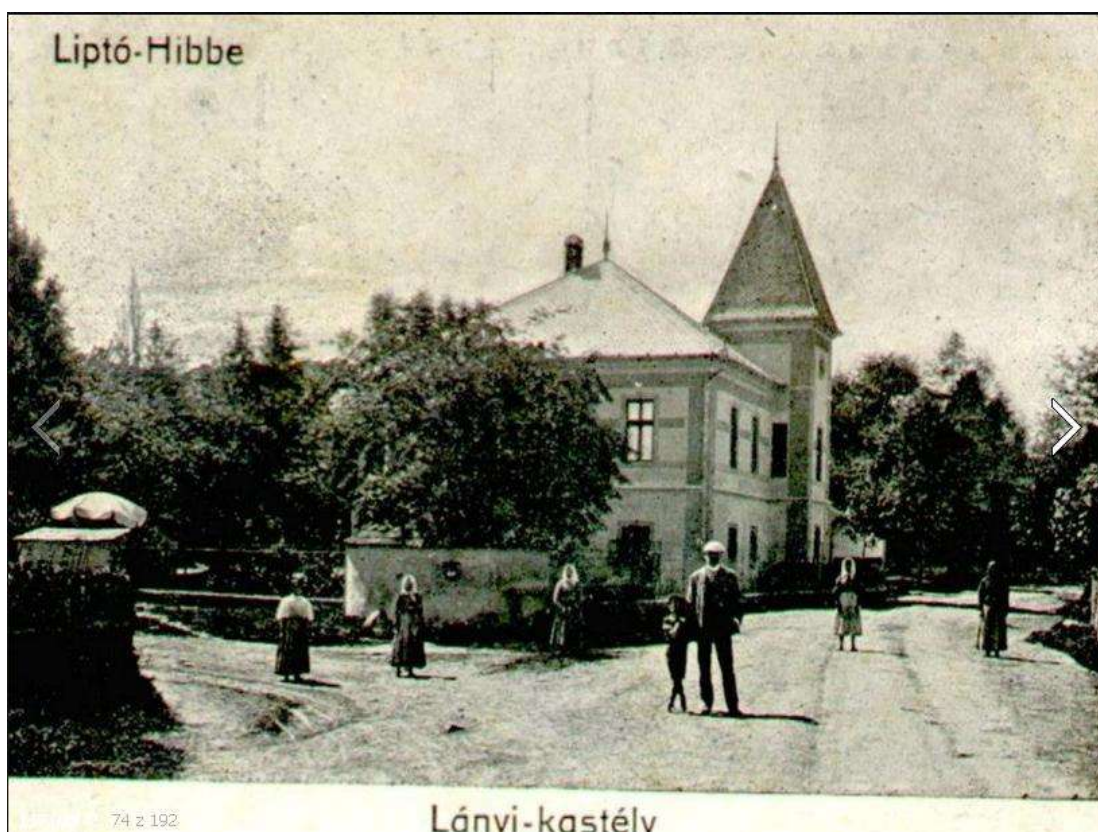
5. Hybe – východná časť ulica Betlehem, charakteristická zástavba s objektom krčmy

6. Hybe – západná časť ulica Jeruzalem s charakteristickou murovanou zástavbou obytných domov

7. Hybe – severná časť ulica Jericho, zástavba severozápadnej časti sídla

8. Hybe – záver ulice Jeruzalem, Lányovský kaštieľ č. 291 s oplotením a záhradou

9. Hybe – evanjelický kostol, výstavba v období rokov 1822-1826

10. Hybe – areál evanjelickej fary a evanjelického kostola, začiatok 20. storočia
kostol s neobarokovou strechou vybudovanou po požiari v roku 1906

11. Hybe – komplex kultúrneho domu a nákupného centra postavený v roku 1950, na mieste obecnej krčmy z 18. storočia

12. Hybe – hlavná ulica, nová škola, postavená oproti evanjelickej fare

Poznámka :

Zdroj historických fotografií

Hybe na historických fotografiách a pohľadniciach, uverejnených na webovej stránke obce Hybe

Archív v Liptovskom Mikuláši

5.3 FOTOGRAFICKÁ DOKUMENTÁCIA – SÚČASNÝ STAV

5.3.1 PANORAMATICKÉ A LETECKÉ FOTOGRAFIE

1-9 (zdroj www. obec hybe – fotogaléria)

- 1 pamiatková zóna Hybe – pohľad južný
- 2 zastavané územie sídelnej štruktúry Hybe – pohľad severozápadný s panorámou Západných Tatier a Chočských vrchov
- 3 sídelná štruktúra obce Hybe – pohľad severovýchodný
- 4 obec Hybe – dopravná štruktúra, v pozadí masív Vysokých Tatier – pohľad východný
- 5 pamiatková zóna Hybe, centrálna a východná časť pamiatkového územia – Jericho, pohľad juhovýchodný
- 6 obec Hybe, juhovýchodná časť zastavaného územia situovaná v dotyku s pamiatkovou zónou – pohľad južný
- 7 obec Hybe, východná časť pamiatkovej zóny – Betlehem, areál evanjelického kostola – pohľad severovýchodný
- 8 centrálna časť pamiatkovej zóny Hybe – areál rímskokatolíckeho kostola Všetkých svätých
- 9 pamiatková zóna Hybe – pohľad západný, v pozadí Liptovská kotlina

panoramatický pohľad na sídlo Hybe z priestoru hornej nádrž Prečerpávacej vodnej elektrárne Čierny Váh

pamiatková zóna Hybe – pohľad južný 1

zastavané územie sídelnej štruktúry Hybe – pohľad severozápadný s panorámou Západných Tatier a Chočských vrchov 2

sídelná štruktúra obce Hybe – pohľad severovýchodný 3

obec Hybe – dopravná štruktúra sídla, v pozadí masív Vysokých Tatier - pohľad východný 4

pamiatková zóna Hybe, centrálna a východná časť pamiatkového územia - Jericho
pohľad juhovýchodný 5

obec Hybe – juhovýchodná časť zastavaného územia situovaná v dotyku s pamiatkovou zónou - pohľad južný 6

obec Hybe – východná časť pamiatkovej zóny – Betlehem, areál evanjelického kostola
pohľad severovýchodný 7

centrálna časť pamiatkovej zóny Hybe - areál rímskokatolíckeho kostola 8

pamiatková zóna Hybe – pohľad západný, v pozadí Liptovská kotlina 9

5.3.2. CHARAKTERISTICKÉ POHĽADY DO PRIESTOROV ULÍC A NÁMESTIA

pohľadový kužeľ č. 1
priestor severovýchodne od rím. kat. kostola

pohľadový kužeľ č. 5
hlavná ulica smer Jeruzalem

hlavná ulica smer Betlehem
ľavá strana uličnej zástavby

hlavná ulica smer Betlehem
pravá strana uličnej zástavby

zástavba severovýchodného nárožia
hlavné námestie

pohľadový kužeľ č. 6
uličná zástavba smer Jericho

pohľadový kužel č. 8
hlavná ulica

domoradie murovaných domov
hlavná ulica

heterogénna zástavba hlavnej ulice
dom ľudový č. 204-205

pohľadový kužel č. 9
severná časť obce, Jericho

hospodárske stavby pri prítoku Hybice
severná časť sídla

hlavná ulica
juhozápadná časť sídla
domy č. 254 až 258

pohľadový kužeľ č. 4
hlavná ulica, domy č. 146 až 150

pohľadový kužeľ č. 7
hlavná ulica, domy č. 254 až 257

hlavná ulica – centrálna časť
domy č. 178 až 189

hlavná ulica
domy č. 158 až 161

charakteristická uličná zástavba hlavnej ulice
domy č. 149-156

pohľadový kužeľ č. 2
hlavné námestie, severná strana
domy č.532 až 536

hlavná ulica – východná časť obce
meštianske domy č. 6 až 10

pohľadový kužel č. 10
areál ev. a. v. kostola a fary

5.3.3 ZÁBERY VÝZNAMNÝCH DOMINÁNT URBANISTICKÝCH PRIESTOROV

výšková dominanta v pamiatkovom území
– rímskokatolícky kostol č. 525 (parc. č. 159/1)

výšková dominanta v pamiatkovom území
– evanjelický kostol č. 123 (parc. č. 39)

priestorová (hmotová) dominanta – bývalá evanjelická škola č. 15 (parc. č. 11/1)

priestorová (hmotová) dominanta – budova evanjelická fary č. 122 (parc. č. 42/1)

priestorová dominanta v centrálnej časti obce – dom č. 147 (parc. č. 58/1)

priestorová (hmotová) dominanta – dom č. 185 (parc. č. 74/1)

priestorová (hmotová) dominanta – pamätný dom č. 194 (parc. č. 80/4)

priestorová (hmotová) dominanta, západná časť obce – Lányovský kaštieľ č. 291 (parc. č. 122/36)

5.3.4 POHLĎADY NA ULIČNÉ FASÁDY ZÁSTAVBY, DVOROVÉ A VNÚTROBLOKOVÉ PRIESTORY

pohľad do dvora medzi domami č. 149 – 150

súčasný stav zástavby v dvorovej časti za hospodárske stavby za domom č. 151

pohľad do dvora medzi domami
č. 218 až 283

pohľad do dvora medzi domami
č. 278 až 280

pohľad do úzkeho dvora tvoreného
zástavbou murovaných ľudových domov

otvorený dvor za domom č. 151

centrálna časť obce (parc. č. 156/8)

pamätník obetiam padlým v prvej a druhej svetovej vojne postavený v roku 1951 (par.č. 157)

5.3.5 POHLĎADY NA CELKY ZELENE A CINTORÍNŤ

zeleň situovaná na cintoríne, vo východnej časti obce Hybe

zeleň ako súčasť brehového porastu toku Hybice

zeleň v centrálnej časti, na hlavnom námestí v blízkosti vodného toku

zeleň ako súčasť záhrad situovaných za zástavbou hospodárskych objektov – južná časť obce

zeleň v areály rímskokatolíckeho kostola

5.3.6 CHARAKTERISTICKÉ DETAILY OBJEKTOV

plastické tvaroslovné prvky uličných fasád

charakteristický spôsob presvetlenia pôjdneho priestoru – dvojica okien v štíte

výplne okenných otvorov (obytné murované domy), výplne otvorov na drevenej hospodárskej stavbe

typický hospodársky objekt (parcela č. 89/7)

5.4 Grafická dokumentácia

- 01 situácia širšie vzťahy - situácia m 1 : 50 000
- 02 hranice pamiatkového územia - situácia m 1 : 1440
- 03 územný priemet zásady ochrany pamiatkového územia - situácia m 1 : 1440
- 04 ortofoto mapa m 1 : 2000

6. PRÁVNE NORMY

Súvisiace právne normy

- Zákon NR SR č.49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení zákona č. NR SR č. 479/2005 Z.z.
- Vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 16/2003 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu
- Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva, Zbierka zákonov Slovenskej republiky č. 91/2001, čiastka 39 z 20. marca 2001
- Európsky dohovor o krajine č. 515/2005 Z.z.
- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon NR SR č.237/2000 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku, v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR z 25. Januára 2001 č. 55/2001 o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii
- Medzinárodné dokumenty ICOMOS o ochrane kultúrneho dedičstva
- Washingtonská charta – ochrana historických miest, Washington 1987

História

Historické jadro obce je vyhlásené za pamiatkovú zónu

V 13.storočí získali Hybe štatút slobodného kráľovského banického mesta. Môžeme predpokladať, že pravouhlý pôdorys námestia slúžil, tak ako u ostatných stredovekých miest, na trhy. Okolo námestia sa stavali široké meštianske domy s bránou i bez brány a radové trojpriestorové domy po dĺžke parcely s izbou do ulice a s otvorenou sieňou-dvorom. Takto bývalo a býva za sebou i niekoľko rodín na jednom dvore. Za obytnou časťou sú hospodárske budovy, humná, sypárne.

Murované domy s klasicistickým priečelím začali od konca 19.storočia charakterizovať architektúru mestečka. Svedčia o tom domorady okolo hlavnej cesty i okolo vedľajších hybských ulíc. Murovaný dom z kameňa, neskôr z pálenej tehly, má jednoduché tvary so sedlovou strechou a murovaným štítom. **Na novších murovaných domoch možno zbadat' i vplyv maďarskej secesie, ktorú prinášali hybskí murári z Pešti.**

Po roku 1945 sa Hybe rozrástli o nové ulice a domy, na mieste starého obecného úradu stojí budova nového Obecného úradu, na mieste obecnej krčmy z 18.storočia stojí Kultúrny dom, dodnes je zachovaná evanjelická, katolícka fara, budova školy pôvodne ľudovej z roku 1902, ktorá je postavená podľa projektu architekta Harminca.

dom č. 79	parc. č. 22/1
dom č. 288-289	parc. č. 3887/2, 122/12
dom č. 304	parc. č. 124/6
dom č. 407	parc. č. 339/12
dom č. 410	parc. č. 342/13